

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ
BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Kybernetická šikana na druhém stupni základních škol
v okrese Praha-východ**

Autorka práce: Lucie Vrbová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: RNDr. Růžena Ferebauerová

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2021

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Lucie Vrbová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Kybernetická šikana na druhém stupni základních škol v okrese Praha-východ

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Cyberbullying at the 2nd level of primary schools in the district of Prague East

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Růžena Ferebauerová

Datum zadání bakalářské práce: 24/10/2020

Cíl bakalářské práce: Bakalářská práce je zaměřena na rizika spojená s používáním internetových zdrojů. Cílem je vymezit pojmy a formy týkající se kybernetické šikany. V praktické části bude vytvořen dotazník, který si klade za cíl, zjistit povědomí o kybernetické šikaně mezi žáky 2. stupně základní školy. Výsledky budou zahrnuty v návrhu na zlepšení prevence proti kybernetické šikaně.

Student: Lucie Vrbová	23.10.20 datum	<i>Lucie Vrbová</i> podpis
Vedoucí práce: RNDr. Růžena Ferebauerová	24.10.20 datum	<i>R. Ferebauerová</i> podpis

Schvalují zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	13.11.20 datum	<i>R. Svatoš</i> podpis
Prorektorka pro studium vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	1.12.20 datum	<i>R. Ferebauerová</i> podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	1.12.20 datum	<i>J. Dušek</i> podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce za odborné vedení, ochotu a poskytování užitečných a cenných rad při zpracování bakalářská práce.

Zároveň bych chtěla touto cestou poděkovat za podporu v průběhu celého studia ze strany rodiny, a to hlavně mé sestře. Také děkuji všem zúčastněným respondentům dotazníkového šetření.

ABSTRAKT

VRBOVÁ, L. Kybernetická šikana na druhém stupni základních škol v okrese Praha-východ: bakalářská práce. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. 69 s. Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Růžena Ferebauerová

Klíčová slova: Kybernetická šikana, šikana, Oběť, Agresor, Přihlížející

Tato bakalářská práce se zabývá tématem kybernetické šikany, které je v dnešní době velice aktuální, jelikož ohrožuje dospívání dětí a mladistvých, díky technologickému vývoji komunikačních kanálů na internetu.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, do teoretické a praktické. První část se zabývá teoretickým rozбором dané problematiky, jsou zde vysvětleny hlavní pojmy a definice, dále se zabývá projevy kybernetické šikany a v neposlední řadě také charakteristikou účastníků. V praktické části se autorka již zabývá konkrétně charakteristikou online prostředí, kde se kybernetická šikana může objevit, a dále také popisuje organizace, které se zabývají prevencí či řešením, pokud k šikaně dojde. Na závěr autorka provede dotazníkové šetření, které přiblíží povědomí kybernetické šikany u žáků základních škol a na základně zjištěných dat popíše a doporučí zlepšení prevence kybernetické šikany.

ABSTRACT

VRBOVÁ, L. Cyberbullying at the second stage of primary schools in the district of Prague-East: bachelor's thesis. České Budějovice: University of European and Regional Studies, 2021. 69 pp. Thesis supervisor: RNDr. Růžena Ferebauerová

Keywords: Cyberbullying, Bullying, Victim, Aggressor, Onlooker

This bachelor's thesis deals with the topic of cyberbullying, which is very current today, as it threatens the adolescence of children and adolescents, thanks to the technological development of communication channels on the Internet.

The bachelor thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The first part deals with the theoretical analysis of the issue, the main concepts and definitions are explained, it also deals with the manifestations of cyberbullying and, last but not least, the characteristics of the participants. In the practical part, the author deals specifically with the characteristics of the online environment, where cyberbullying can occur, and also describes the organizations that deal with prevention or solution if bullying occurs. In conclusion, the author will conduct a questionnaire survey, which will bring awareness of cyberbullying among primary school students and, based on the data obtained, describe and recommend the improvement of cyberbullying prevention.

Obsah

1	Cíl a metodika bakalářské práce	11
2	Kybernetická šikana.....	12
2.1	Základní prvky kybernetické šikany	12
2.2	První zmínka novodobé šikany	13
2.3	Výskyt kybernetické šikany v ČR.....	14
2.4	Rozdíly mezi tradiční a kybernetickou šikanou	15
2.5	Projevy kybernetické šikany	16
2.5.1	Flaming (provokování)	16
2.5.2	Harassment (obtěžování)	16
2.5.3	Denigration (pošpinění)	16
2.5.4	Impersonation (napodobování)	17
2.5.5	Kyberharašení a kyberstalking.....	17
2.5.6	Outing (odhalování)	17
2.5.7	Happy slapping	17
2.6	Děti, dospívající a technologie	18
2.7	Důvody vedoucí ke kybernetické šikaně.....	21
2.8	Škádlení X kyberškádlení	22
2.9	Rozpoznání kybernetické šikany u dítěte.....	23
3	Charakteristika účastníků kybernetické šikany.....	25
3.1	Oběť	25
3.2	Agresor.....	26
3.3	Přihlízející	27
3.4	Rozdělení kybernetické šikany dle pohlaví.....	28
3.5	Dopady kybernetické šikany	28
4	Online prostředí mezi mladistvými.....	33
4.1	Média (kanály) šíření kybernetické šikany	33
4.1.1	Sociální sítě.....	33
4.1.2	Online interaktivní hry.....	34
4.1.3	Webové stránky	35
4.1.4	Instant messaging (IM) a zprávy (SMS a MMS).....	35
4.1.5	Blogy.....	36

4.1.6	Elektronická pošta.....	36
4.2	Bezpečnost na internetu	37
4.3	Opatření a řešení kybernetické šikany	38
4.3.1	Doporučení na úrovni aktérů	38
4.3.2	Prevence a řešení na úrovni školy.....	39
4.3.3	Prevence a řešení na úrovni rodičů.....	40
4.3.4	Doporučení na úrovni institucí	41
5	Dotazníkové šetření	49
5.1	Výsledky dotazníkového šetření	49
5.2	Souhrnný komentář k dotazníkovému šetření.....	55
5.3	Konkrétní návrh na zlepšení prevence proti kybernetické šikaně.....	56
5.4	Navržení neziskové organizace „Vicagress“	57
	Závěr	61
	Literární zdroje	63
	Internetové zdroje	64
	Seznam tabulek.....	66
	Přílohy.....	67

Úvod

V dnešní době se s kybernetickou šikanou setkáváme čím dál tím více. Kyberšikana se týká především dětí a mladistvých, kteří mají větší zkušenosti s moderní technologií. Z široké palety internetových nebezpečí a nebezpečí spojených s užíváním mobilních telefonů či notebooků jsou nejrozšířenější Kyberšikana, Kybergrooming, Kyberstalking a Stalking. Je to především problém dnešní uspěchané doby, kdy většina lidí tráví více času na sociálních sítích.

Hlavním cílem této bakalářské práce je na základě odborných publikací a aktualizovaných internetových zdrojů, charakterizovat a vymezit pojmy týkající se kybernetické šikany. Praktická část bude věnována popisu online prostředí mezi mladistvými a dále také popisu bezpečnosti na internetu. Na základě prozkoumání těchto pojmů bude vytvořen stručný dotazník, který si klade za cíl, zjistit situaci povědomí o kybernetické šikaně mezi žáky 2. stupně základních škol přezkoumat, zda vědí, jak se s tímto problémem vypořádat. Závěrem této bakalářské práce autorka vyhodnotí dotazník a interpretuje výsledky s následným doplňujícím komentářem.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, v první části se autorka věnuje hlavně teoretické rešerši zkoumané oblasti. Jsou zde vymezeny základní pojmy a definice týkající se kybernetické šikany, které jsou nezbytné pro pochopení probírané problematiky. Autorka uvede základní prvky kybernetické šikany a také upřesní rozdíly mezi šikanou kybernetickou a tradiční, dále se zaměří na projevy kybernetické šikany a současně charakterizuje typy účastníků. Poté se autorka zaměří na charakteristiku online prostředí, ve kterém kybernetická šikana probíhá, jde tedy o charakteristiku různých sociálních sítí, webových stránek, blogů či elektronické pošty. Po seznámení s těmito komunikačními kanály autorka uvede, jaké opatření či řešení mohou poskytnout různé úrovně – rodiče, škola a instituce.

Ve druhé části bakalářské práce je dotazníkové šetření, z kterého se bude zjišťovat povědomí o kybernetické šikaně. Je důležité zmínit, že kybernetická šikana se může týkat jak dětí, mládeže, tak i dospělých, avšak autorka se ve své práci zaměří hlavně na mladistvé jedince, jelikož se u nich tento problém vyskytuje nejčastěji. Závěr

je doplněný o autorčin komentář a o návrh na zlepšení prevence proti kybernetické šikaně.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cíl bakalářské práce je zaměřen na rizika spojená s používáním internetových zdrojů. Teoretická část bakalářské práce se zabývá literární rešerší zkoumané oblasti z obecného hlediska. Nejprve se zde autorka věnuje vymezení pojmu „kybernetické šikany“, a po té charakterizuje, čím se kybernetická šikana projevuje. Je důležité určit i účastníky kybernetické šikany, a proto se autorka dále bude zabývat jejich charakteristikou. V praktické části bude toto téma řešeno více do hloubky. Jelikož je tato práce nazvána „*Kybernetická šikana na druhém stupni základních škol v okrese Praha-východ*“, tak se v praktické části zaměřím na řešení těchto subjektů.

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala kvantitativní výzkum, který proběhl metodou dotazníkového řešení a který si klade za cíl zjistit, zda žáci z druhého stupně základních škol v okrese Praha-východ, mají povědomí o kybernetické šikaně. K zjištění názoru žáků, jsem vytvořila dotazník s 10 otázkami, převažovaly otázky s uzavřenými odpověďmi, avšak u dvou z nich se respondenti mohli slovně vyjádřit. Dotazníky jsem rozdala žákům v okrese Praha-Východ. Celkový počet respondentů bylo 185. Díky zjištěným datům z těchto dotazníků, autorka přehledně popíše, jak je problém kybernetické šikany rozšířen mezi mladistvými a po té navrhne opatření či řešení k zamezení dění kybernetické šikany.

2 Kybernetická šikana

Existuje hned několik způsobů, jak lze pojem „kybernetická šikana“ charakterizovat, avšak definovat ji s přesnou platností je těžké, proto komplexní a často užívanou definicí je dle zahraničních autorů Priceová a Dalgeleish¹ tato definice: „*Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kybernetická šikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.*“ Stručně bychom mohli kybernetickou šikanu vnímat jako specifický druh šikany, který využívá komunikační a informační technologii jako jsou: mobilní telefony, internet, blogy, e-maily, pagery atd.

2.1 Základní prvky kybernetické šikany

Pokud se jedná o kybernetickou šikanu, většinou se uvádějí tyto příznaky:

- Je prováděna prostřednictvím elektronických přístrojů přes komunikační média,
- opakuje se,
- je záměrná ze strany útočníka,
- projevuje se mocenskou nerovnováhou,
- a oběť vnímá toto jednání jako nepříjemné a ubližující.²

První bod určuje, s jakými prostředky lze kybernetickou šikanu uskutečnit, může se tedy jednat o mobilní telefony, notebooky, či jiná zařízení s kterými se po té pomoci různých aplikací jako je např. Facebook, e-mail, SMS, Instagram, Twitter, ICQ, atd. dosáhne kybernetické šikany.³

Dalším znakem kybernetické šikany je opakovatelnost, je důležité zmínit, že v případě kybernetické šikany nemusí být zajišťována pouze samotným agresorem,

¹ PRICE, M.; DALGLEISH, J. Cyberbullying: Experiences, Impacts and Coping Strategies as Described by Australian Young People. [s.l.]: Youth Studies Australia, 2010, s.51.

² ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s. 21.

³ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.21.

ale také publikem či přihlížejícími. Je to myšleno tak, že například na sociální síti Facebook se může objevit urážlivý komentář pod fotografií a několik dalších účastníků, dá „to se mi líbí“ k příslušnému komentáři, který oběť uráží.⁴

Záměrnost ze strany účastníka můžeme vysvětlit tím, že agresor si je vědom, že úmyslně ubližuje oběti. Další bod, kterým se určuje, zda se jedná o kybernetickou šikanu, je mocenská nerovnováha. Mocenská nerovnováha je myšlena tím že, u tradiční šikany je tato nerovnováha vyjádřena fyzickou převahou agresora, zatím co u kybernetické šikany spíše nemůžeme zamezit neustálému přístupu k oběti. Černá a kol.⁵ uvádí, že vzhledem k charakteru „online“ prostředí je oběť de facto dostupná kdykoli.

2.2 První zmínka novodobé šikany

Případ kybernetické šikany Anna Halman (1992–2006)

Jako relativně první zmínka o novodobé šikaně byla spojená s případem polské studentky Anny Halman, která je často citována jako jedna z prvních známých případů kybernetické šikany v Evropě. Anna byla ve svých čtrnácti letech během školních hodin, ze které paní učitelka na dobu trvání odešla, šikanována před zraky všech spolužáků. Čtyři chlapci ji napadli, svlékali, osahávali a předstírali, že ji znásilňují. Anna plakala a prosila ostatní spolužáky o pomoc, ti ale nijak nezasáhli. Další spolužák celou událost natáčel na mobilní telefon a plánoval pořízené video zveřejnit na internetu. Další den Anna spáchala sebevraždu.

Podle všeho byla Anna ze strany těchto spolužáků šikanována již před těmito událostmi, nikdy nebyla v kamarádské partě, a proto se nikdy nikomu nesvěřila.

Když se spolužák, který pořídil z události video, dozvěděl o Annině sebevraždě, video z telefonu vymazal a nikdy nezveřejnil; policejní technici však byli schopni nahrávku obnovit, a poté použít jako důkazní materiál.⁶

Toto je jeden z prvních případů, který vyvolal obrovský skandál. Sebevražda Anny Halman vyvolala v Polsku a okolních zemích zvýšený zájem novinářů

⁴ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.22.

⁵ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.22.

⁶ https://cs.wikipedia.org/wiki/Anna_Halman

a veřejnosti o kybernetickou šikanu, jako nový a velice nebezpečný druh šikany, zejména v té verzi, se kterou se Anna setkala.

2.3 Výskyt kybernetické šikany v ČR

Výskyt kybernetické šikany v České republice je srovnatelný s výskytem kybernetické šikany v jiných evropských státech. Nejčastějšími případy v České republice se jedná o audiovizuální nahrávky (na mobilní telefon) a poté zveřejnění na sociálních sítích. (Facebook, YouTube).

Případem kybernetické šikany v České republice, byl případ žákyně deváté třídy Katky, která se terčem šikanování pomocí sociální sítě Facebook stala poté, co dostala od učitele fyziky šanci na opravení známky. Spolužačky se s touto situací nemohly vyrovnat. A proto začaly šířit na této sociální síti pomluvu, že si zlepšila známku díky sexu s učitelem. Šikanování neustávalo a zhoršovalo se, objevilo se i video zesměšňující Katku. Katka se obrátila s problémem na ředitele školy a požádala jej o pomoc a řešení situace. Díky vyšetřování se ukázalo, že šikana má v této třídě hlubší kořeny. Agresori šikanování byli potrestáni. Učitel fyziky, který byl terčem nepravdivých pomluv na Facebooku a byl nařčen z pohlavního styku se žákyní, trestní oznámení na Policii ČR nepodal.⁷

⁷ E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebud' obět' [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

2.4 Rozdíly mezi tradiční a kybernetickou šikanou

Pro lepší vymezení kybernetické šikany je níže uvedena přehledná tabulka, která uvádí hlavní rozdíly mezi šikanou tradiční (školní) a mezi šikanou kybernetickou.

Tabulka 1 Rozdíly mezi tradiční a kybernetickou šikanou

Tradiční šikana	Kybernetická šikana
úmyslná ze strany agresora	úmyslná ze strany agresora
je vnímaná jako ubližující a urážlivá	je vnímaná jako ubližující a urážlivá
Opakování – agresor opakovaně napadá oběť v průběhu času	Opakování se děje díky veřejné povaze internetu – agresor díky jedinému urážlivému obsahu může spustit kybernetickou šikanu, která trvá delší čas
Mocenská nerovnováha – oběť se nedokáže bránit silnějšímu agresorovi tzn. že často rozhoduje fyzická zdatnost jedince	Mocenská nerovnováha – oběť nedokáže zabránit obtěžování, jelikož agresor může v internetovém světě vystupovat v naprosté anonymitě.
Fyzická – bití, poškozování majetku, krádež	Fyzická – pořizování fotografií s úmyslem je umístit na síť
Verbální – nadávky, urážení	Verbální – urážlivé až výhrušné SMS, komentáře, e-maily
Neverbální – obscénní gesta	Neverbální – zaslání obscénních či pohoršujících fotografií
Sociální – vyloučení jedince ze skupiny např. ve třídě	Sociální – vyloučení jedince ze společné skupiny na Facebooku či na messengeru

Zdroj ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013.

2.5 Projevy kybernetické šikany

Projevy kybernetické šikany jsou různé, avšak nejdříve je nutné si přiblížit formy této šikany, jelikož ty se dělí do dvou podoblastí. Do první podoblasti řadíme konkrétní způsob, jak ke kybernetické šikaně dochází tj. krádež či zneužití hesla. Do druhé podoblasti spadají místa, kde ke kybernetické šikaně dochází, prostřednictvím přístrojů použitých k její realizaci. A proto, abychom identifikovali kybernetickou šikanu, musí být splněny tyto podmínky: opakovanost, záměrnost, vnímané ublížení, mocenská nerovnováha. Nejčastěji se setkáváme s následujícími:

2.5.1 Flaming (provokování)

Tento pojem označuje hádku, která probíhá mezi dvěma nebo více uživateli na diskusním fóru nebo chatu. Slovo „flame“ v překladu znamená plamen, jde tedy o plamennou výměnu názorů. Pokud má tato hádka dlouhodobější charakter, jedná se o tzv. flame war.⁸

2.5.2 Harassment (obtěžování)

Harassment znamená, že opakovaným nežádoucím telefonováním, prozváněním a rozesíláním urážlivých a útočných zpráv se agresor snaží oběti znepříjemňovat život.⁹

2.5.3 Denigration (pošpinění)

Již z názvu je zřejmé, že jde o zveřejňování a rozšiřování nepravdivých, lživých, urážlivých a ponižujících informací o oběti v kyberprostoru. Tímto chováním se útočník snaží poškodit její pověst a narušit jí vztahy s okolím.¹⁰

⁸ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.26.

⁹ KREJČÍ, V. Kyberšikana - kybernetická šikana. Studie. Olomouc, 2010, s.63.

¹⁰ KREJČÍ, V. Kyberšikana - kybernetická šikana. Studie. Olomouc, 2010, s.64.

2.5.4 Impersonation (napodobování)

Agresor se vydává za oběť, používá k tomu fotografie a údaje o oběti. S jejich pomocí může vytvořit falešný profil, kde vystupuje pod identitou oběti. Agresor pak může komunikovat s přáteli oběti a tím může narušit jejich vztahy. V nějakých případech agresor může i ukrást heslo k účtu a tím se pak vydává přímo za oběť.¹¹

2.5.5 Kyberharašení a kyberstalking

Jako kyberharašení označujeme opakované zprávy zasílané agresorem, oběti vnímané jako nepříjemné. Typické je, že agresor posílá oběti množství zpráv pokaždé, když se oběť připojí, nebo záměrně a opakovaně zahlcuje mobilní telefon oběti nechtěnými SMS či MMS. Na rozdíl od flamingu jde o jednosměrnou komunikaci, oběť se zpravidla snaží komunikaci ukončit. Kyberstalking je opakované zasílání zpráv obsahujících výhrůžky, útočná a zastrašující sdělení, součástí může být i vydírání.¹²

2.5.6 Outing (odhalování)

Jde o odhalení a zveřejnění informací o oběti těm lidem, pro které tyto informace nebyly určeny.¹³ Nejčastěji se jedná o informace osobního či intimního charakteru. Stává se také, že jsou přeposílány celé konverzace, které oběť vůči agresorovi považuje za soukromé. V některých případech, dříve zasláné fotografie, videa či jiné obsahy agresorovi, je po té agresor využije proti oběti.¹⁴

2.5.7 Happy slapping

Tento jev, pro který zatím nemáme český překlad, původně vznikl v metru ve Velké Británii, z které se v posledních několika letech značně rozšířil. Původní forma Happy slappingu vypadala tak, že neznámý kolemjdoucí byl napaden jedincem

¹¹ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s. 26

¹² WILLARD, N. E. Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Champaign, Ill.: Research Press, 2007, s.64.

¹³ KOWALSKI, R. M., LIMBER S. a AGATSTON P. W. Cyber bullying: bullying in the digital age. Malden, MA.: Blackwell Pub., 2008, s.32.

¹⁴ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.27.

či skupinou dospívajících a po té byl fyzicky atakován (zřádnován), zároveň celou situaci někdo natočil na mobilní telefon a video pak zveřejnil na internet.¹⁵

2.6 Děti, dospívající a technologie

Nové technologie a pobyt online jsou důležité pro většinu mladých lidí. Proto je pro ty, kdo musí čelit nějaké formě online agrese, často skutečně těžké uniknout. Přestat používat internet, aplikace či další stránky dost dobře nelze, jelikož by to vedlo k sociálnímu vyloučení.¹⁶ Co vlastně informační komunikační technologie pro dnešní děti a dospívající znamená, a jak souvisí s jejich vývojovými potřebami? David-Ferdonová a Feldman-Hertzová¹⁷ rozdělují využití informační komunikační technologie a pobytu online pro dospívající následovně:

- využívají komunikaci s lidmi z celého světa
- přinášejí snadnější a pravidelné spojení s rodinou a vrstevníky - následný pak může být větší pocit bezpečí a propojení s ostatními
- představují příležitost pro dospívající, kteří mají problémy navázat přátelství ve světě offline, neboť v online světě může být jednodušší získat sociální kontakt
- díky dostupnému bezdrátovému internetu (WiFi) včetně internetu v mobilních telefonech se rychle šíří informace a znalosti z různých oblastí, které by jinak bylo obtížné získat.

Děti, a zejména dospívající touží po komunikaci a intenzivním kontaktu s vrstevníky. Právě pro adolescenty je klíčové obstat v mezilidském kontaktu s kamarády a spolužáky - taková dovednost je pak zdrojem jejich sebevědomí, pocitu samostatnosti.¹⁸ Vrstevnické vztahy tak mají v životě dospívajícího velký význam, slouží k vzájemnému sdílení názorů, pocitů, zkušeností.

Jelikož k vývojovému období adolescence náleží potřeba prozkoumávat a experimentovat, jsou dospívající členové účinně ještě více ohroženi riziky

¹⁵ KOWALSKI, R. M., LIMBER S. a AGATSTON P. W. Cyber bullying: bullying in the digital age. Malden, MA.: Blackwell Pub., 2008, s.33-34.

¹⁶ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.14.

¹⁷ FERDON, D. C.,HERTZ-FELDMAN, M. Electronic Media, Violence, and Adolescents: An Emerging Public Health Problem. Journal of Adolescent Health, 2007, s.1-5.

¹⁸ MACEK, P. Adolescence. Vyd. 2., Praha: Portál, 2003, s.43-45.

na internetu. Tyto potřeby se mohou projevit i hledáním pozitivních prvků ve společenském nebo zdravotně nebezpečném chování.¹⁹ To může ovlivnit kybernetickou šikanou ve více ohledech - jeden z nich je touha být „in“, někam patřit, být s vrstevníky na jedné vlně. K potřebě experimentovat se váže další důležitý prvek adolescence – a tím je hledat vlastní identitu. Experimentování s fungováním role a zkoušením toho, kdo by člověk mohl být, je nedílnou součástí dospívání. Internet pak poskytuje skutečně svobodný prostor, kde k takovému zkoušení může dojít, často anonymně a bez negativních následků. Bohužel je zde také úplně stejný prostor pro experimentování s agresí a identitami, které by si v offline světě vyzkoušet netroufli.

Disinhibiční efekt

Toto chování jedinců velice dobře popisuje Disinhibiční efekt, jenž chápeme, jako ztráta zábran v komunikaci a „odvázání“, která by v offline světě nebyla možná.²⁰ Pojem disinhibice v komunikaci Vybíral²¹ popisuje jako: „odložení zábran a skrupulí, ztrátu nebo překonání nesmělosti, plachosti a ostychu, v krajních mezích může jít o obcházení tabu a zákazů, tedy o jistou odvážanost či nevázanost na normy, která může být až anomální.“²²

Následkem toho je, že jistí lidé v kybernetickém prostoru dávají najevo více emocí než v reálné komunikaci. Sdělují značně velmi intimní a důvěrné informace o své osobě. Buď to může mít pozitivní vliv na jednání v komunikaci, kdy se lidé chovají slušně, mile a vlídně, tak negativní, kdy se stávají hrubými, vulgárními, nepřátelskými až agresivními. Disinhibiční projev chování lze vidět i u lidí, u kterých bychom to nikdy nečekali. Disinhibiční efekt můžeme sledovat téměř u všech uživatelů sociálních sítí.

Tento efekt se projevuje například tím, že dítě / dospívající na internetu často udělá, provede, pošle atd. i věci, které by se v offline světě zdály „moc“. Suler²³ rozlišuje dva typy disinhibice: neškodnou a nepříjemnou, otravnou. První umožňuje prostřednictvím ztráty zábran lepší porozumění sobě samotnému, protože dovoluje

¹⁹ MACEK, P. Adolescence. Vyd. 2., Praha: Portál, 2003, s.46.

²⁰ SULER, J. Účinek online dezinhibice. Cyber Psychology & Behavior, 2004, s.321.

²¹ VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál, 2005, s.276.

²² VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál, 2005, s. 276.

²³ SULER, J. Účinek online dezinhibice. Cyber Psychology & Behavior, 2004, s.330.

se projevit tak, jak bychom chtěli, ale offline bychom se třeba ani neodvážili. Druhá pak zahrnuje právě agresi, hrubou kritiku a výhrůžky.²⁴

Je zřejmé, že zabýváme-li se kybernetickou šikanou, je pro nás zásadní hlavně druhý typ online disinhibice. Proč však k dezinhibovanému chování na internetu dochází? Suler²⁵ nabízí vysvětlení prostřednictvím šesti faktorů a popisuje jednotlivé prvky disinhibičního efektu:

Disociační anonymita

(„You Don't Know Me” – Neznáš mě)

Lidé mohou skrýt svou identitu, díky čemuž se cítí méně zranitelní než v reálném světě.

Neviditelnost

(„You Can't See Me” – Nevidíš mě)

Pomáhá lidem dělat věci, které by jinak nedělali. Ostatní nás nevidí při tom, jak se u komunikace online tváříme, stejně jako my nevidíme jak se tváří oni. Nevíme, jak druzí vypadají, když něco sdělují, oni zase neznají naše reakce.²⁶

Asynchronicita

(„See You Later“ – Tak příště)

Komunikace přes internet nemusí vždy neprobíhat ve stejném čase. Ale pokud již probíhá, máme čas na rozmyšlenou a není třeba reagovat okamžitě.

²⁴ VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál, 2005, s.276.

²⁵ SULER, J. Účinek online dezinhibice. Cyber Psychology & Behavior, 2004, s.322.

²⁶ SULER, J. Účinek online dezinhibice. Cyber Psychology & Behavior, 2004, s.323.

Solipsistická introjekce

(„It`s All in My Head” – Vše je v mé hlavě)

Na základě toho, jak se komunikační partner jeví, tak si o něm vytvoříme obrázek, k čemuž využíváme nejen to, co skutečně vidíme, ale také máme vlastní fantazii. V zásadě do tohoto obrázku propagujete své vlastní představy a přání. Výsledkem není reálný obraz druhého, ale směs některých charakteristik, viditelných průběžných a našich vlastních představ o druhém (které jsou do míry měření odrazem spíše nás samých).²⁷

Disociační imaginace

(„It`s Just a Game” – Je to jen hra)

Spojením se solipsistickou introjekcí se specifickým prostředím internetu vede člověka k představě, že komunikace se odehrává v jiném - virtuálním - světě, mimo svět skutečný, a není třeba hledět na následky.

Minimalizace autority

(„We`re Equals – Jsme si rovni)

Nevíme o tom druhém člověku, jaký má společenský status na internetu. Obavy, které plynou z otevření se před někým, kdo by mohl být autoritou nebo mít vyšší společenský status, tak mizí.²⁸

2.7 Důvody vedoucí ke kybernetické šikaně

Autorka již popsala charakteristiku online prostředí, které kybernetické šikaně nahrávají a její vznik umožňují. Zapojení se do kybernetické šikany u dětí a dospívajících, o konkrétních motivech doposud mnoho nevíme. Abychom mohli vytvořit účinné postupy pro vyrovnávání se s tímto rizikovým chováním, je zásadní nejdříve pochopit ty jedince, kteří se tak či onak do kybernetické šikany zapojují.²⁹

²⁷ SULER, J. Účinek online dezinhibice. *Cyber Psychology & Behavior*, 2004, s.325.

²⁸ ČERNÁ, A. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013, s.16.

²⁹ ČERNÁ, A. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013, s.16.

U tradiční šikany se u agresorů na otázku „Proč šikanují?“ nejčastěji setkáme s odpovědí ve smyslu, že oběť agrese vyvolala, zasloužila si ji. Také velmi často byl zmíněn fyzický vzhled oběti. Uváděné jsou také výroky typu „Nechtěl/a jsem mu/jí ublížit“. Agresoři, nemají žádné ponětí o tom, co mohou způsobit oběti a považují své chování za pouhé vrstevnické škádlení. Jedním z nejčastějších důvodů pro kybernetickou šikanu je pak odplata. Ti, kteří jsou oběťmi tradiční šikany, tak hledají způsob, jak se agresorovi pomstít. Tudiž musejí hledat způsob, který jim zajistí anonymitu a to je přesně v online prostředí. Dalšími nejčastějšími uváděnými důvody pro agrese: získání pozornosti druhých, cítit se sám/a lépe, prosadit se a zasednout si na někoho, kdo je jiný než ostatní.

Když probíhá tradiční šikana, tak agresoři spíše chtějí něco od oběti získat. Ačkoliv u kybernetické šikany spíše agresoři toužili být někdo jiný, možnost oddělit se od svého skutečného já, a cítit se úplně anonymní a rovněž nedotknutelní.

2.8 Škádlení X kyberškádlení

Kybernetická šikana je závažný jev, který si zaslouží pozornost a adekvátní řešení. Je také na místě zvážit vztah mezi škádlením a šikanou. Je velice těžké rozpoznat od online obtěžování ale také od běžného přátelského či vrstevnického škádlení. Za škádlení se považuje žertování, popichování, zlobení za účelem dobré nálady a není v tom vítěz ani poražený. Záměrem je vzájemná legrace, radost a dobrá nálada. Platí zde rovnoprávnost účastníku, Dítě se může bránit a škádlení opětovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho. Dítě nemá pocit ponížení, necítí se trapně a uboze. Hlavním aspektem škádlení je respekt k druhému a sebeúcta. Ale ve chvíli, kdy dítě pocítuje, že byla překročena hranice toho, co je ještě příjemné, vnímá situaci jako ponižující a nemůže se opakovaným útokům bránit, hodnotíme to jako šikanu.

Hlavními znaky kdy dojde k překročení hranice mezi škádlením a šikanou, jsou tedy nepříjemné pocity oběti, bezmoc (mocenská nerovnováha), jednosměrnost, bezbrannost a znevážení druhého. Pro kyberškádlení je hlavním aspektem neviditelnost. Tím pádem leckterý agresor si tak může myslet, že to co druhému dělá, je legrace a že druhý to vnímá stejně. Neuvědomí si, že tomu druhému ubližuje, protože nevidí

výraz jeho tváře a reakci si pouze domyslí.³⁰ Značně to i souvisí s disinhibičním efektem (ztráta zábrán v komunikaci a „odvázání“, která by v offline světě nebyla možná), o kterém jsem již hovořila výše. Je proto zřejmé a poměrně časté, že klasické škádlení se v určitém momentu změní a přejde v kyberškádlení. Proto je velice důležité, kdo se zapojí do škádlení v online prostředí, aby si uvědomil, že možnost sledovat druhého jedince je značně omezená a je namístě být velmi opatrný.³¹

2.9 Rozpoznání kybernetické šikany u dítěte

V práci autorka již popsala, jaké jsou rysy kybernetické šikany, jaké mohou být projevy a jak se děti či mladiství postupně seznamují s online světem. Je tedy důležité rozpoznat první příznaky, kdy se o kybernetickou šikanu jedná. Kyberšikanované dítě můžeme poznat na základě změn chování, začínajíc se vyhýbat novým technologiím, pokud jsou donuceni je používat, tak mají stres a úzkost, dalo by se říci, že působí celkově vystrašeně a smutně. V první řadě se objevují také výkyvy nálad, časté chození za školu, nebo vyhýbání se vrstevníkům. Níže je popsáno několik varovných signálů, které mohou naznačovat probíhající kybernetickou šikanu.

Čeho si všimat v případě kybernetické šikany:

- Nejčastějším příkladem je to, že dítě si změní veškeré návyky na to jak pracovat s počítačem nebo mobilním telefonem. Dítě se může začít stranit novým technologiím celkově vyhýbat a odmítat je používat, ačkoli předtím s technologiemi žádný problém nemělo,
- Při čtení zpráv, ať už se jedná buď o SMS, e-maily, whatsApp atd., může být nervózní, nejistý a smutný,
- Dochází ke změně v celkovém chování, časté jsou výkyvy nálad i chování, vyskytují se častější hádky s vrstevníky i rodiči,
- Výskyt somatizace – bolest břicha, hlavy, nechutenství, nevolnost či nespavost a noční můry,
- Veškerý svůj čas tráví o samotě, časté je rovněž vyhýbání se lidí,

³⁰ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.24.

³¹ VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál, 2005, s. 277.

- V poslední řadě je zhoršení známek ve škole.

Pokud máme nějaké podezření, že je dítě obětí kybernetické šikany, tak je třeba tento problém nejprve řešit v soukromí, ujistit ho, že s rodiči je v bezpečí a posléze zkusit zjišťovat onen problém, zda se děje či ne. Také je hlavně důležité, zaměřit se na jeho vztahy se spolužáky a s vrstevníky a na komunikaci s nimi na internetu. Musíme brát v potaz, že dítě dospívá, tudíž veškeré jeho projevy v chování mohou znamenat úplně něco jiného.³²

³² ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.52.

3 Charakteristika účastníků kybernetické šikany

Tato kapitola je věnována charakteristice samotných aktérů kybernetické šikany, tedy všem lidem, kteří mají s kybernetickou šikanou jakoukoliv zkušenost, avšak nehovoříme jen o těch lidech, kteří jsou buď oběťmi či agresory, ale můžou to být i přihlížející či svědci. Jak je již v práci uvedeno, kybernetická šikana často vychází z tradiční šikany, proto veškerá charakteristika chování, jak agresorů, tak obětí je velmi podobná.

Ačkoli se v kybernetické, či jakékoliv jiné formě šikany hovoří nejčastěji o agresorech a obětech, je důležité také zmínit, že šikana je především skupinovým fenoménem, neboť vznik a vývoj kybernetické šikany závisí ve velké míře na sociálním prostředí, ve kterém se účastníci pohybují.³³

3.1 Oběť

Oběťmi kybernetické šikany rozumíme chlapce či dívky, kteří jsou pro agresory tzv. snadný cíl, dle Ševčíkové³⁴ jsou to typy obětí označující se jako „ti dole“. Podobně jako v „tradiční šikaně“ jsou to ty děti či dospívající mládež, jež ve skupině zauímají podřadné postavení, většinou se role oběti spojuje s vlastnostmi, jako jsou: plachost, stydlivost, citlivost, nejistota a úzkost. Současně také šikanované oběti bývají méně fyzicky atraktivní, mívají nižší sebevědomí, jsou méně sociálně začleněné a často se liší ve vzhledu vůči ostatním.³⁵

Ve většině případů se oběť a agresor znají z „reálného světa“, proto se kybernetická šikana moc neliší od té klasické, avšak jeden rozdíl je ten, že někdy se z agresora na internetu snadno stane oběť, a to v rámci odplaty za své chování.

³³ ŠEVČÍKOVÁ, A. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014, s.131.

³⁴ ŠEVČÍKOVÁ, A. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014, s. 132.

³⁵ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.60.

Typy obětí:

Pasivní oběť – Tyto oběti jsou většinou odmítány kolektivem a špatně do něj zapadají, jsou spíše neoblíbení s malým množstvím přátel. Vztah mezi odmítavým jedincem kolektivu a agresorem je jednosměrný. Je důležité také zmínit, pokud jsou chlapci či dívky odmítání vyrovnaným kolektivem, nemusí se jednat hned o šikanu – „šikanované děti bývají odmítané, ale ne všechny odmítané děti jsou šikanované“.³⁶

Oběť provokatér – Tyto oběti nějakou svou charakteristikou nebo vlastností v agresorech agresí vyvolávají. Charakteristické vlastnosti těchto obětí jsou; hyperaktivita, impulzivnost, nepřátelské a agresivní chování. Bývají většinou odmítány vrstevníky a nemají téměř žádné přátele, svou provokací upoutávají agresorovu pozornost a často se může zdát, že si šikanu v podstatě „zaslouží“. Avšak toto tvrzení není pravdivé, jelikož by všichni lidé měli chápat, že šikana není nikdy oprávněnou reakcí.³⁷

3.2 Agresor

Charakteristika agresorů je o něco složitější, často je totiž šířena představa, že agresori bývají jednodušší a méně sociálně zdatní jedinci. Pravdou je, že mezi vlastnosti agresorů patří nižší sebevědomí, snížené sociální dovednosti, pocit nejistoty, nedostatečné uznání a osamělost. V kolektivu také bývají neoblíbení a šikana z jejich strany bývá reakcí na vlastní pocit nedostatečnosti a frustrace, to znamená, že šikanují z důvodu získání pocitu moci, která jim pomáhá kompenzovat si vlastní nedostatky.³⁸

Agresori se vyznačují tím, že jsou fyzicky zdatnější, impulzivní, mají pozitivní postoj k násilí a rovněž bývají hyperaktivní. Tím, že šikanují, si upevňují svojí pozici v kolektivu a uspokojují svou touhu po nadvládě a moci. Je důležité také zmínit, že agresori kybernetické šikany současně bývají oběťmi tradiční šikany, a na internetu si pak kompenzují neuspokojivé postavení v reálném světě.³⁹

³⁶ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.61.

³⁷ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.61.

³⁸ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.64.

³⁹ ŠEVČÍKOVÁ, A. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014, s.133.

3.3 Přihlížejíci

Třetí skupinou účastníků kybernetické šikany jsou tzv. přihlížejíci. Zapojení reakce přihlížejících mnohdy určuje její další vývoj. Rozlišujeme několik typů či rolí přihlížejících:

- Následovníci agresora – tito přihlížejíci aktivně podporují agresora.
- Přihlížejíci, kteří agresora otevřeně podporují, například ho povzbuzují, ale sami oběti neublíží.
- Přihlížejíci, kteří agresora neotevřeně podporují, ale zůstávají pasivní.
- Přihlížejíci, kteří jsou pouze nezúčastnění pozorovatelé.
- Přihlížejíci, kteří nesouhlasí s šikanou, jsou na straně oběti, ale aktivně se neprojevují.
- Přihlížejíci, kteří se aktivně podílejí na pomoci oběti.⁴⁰

Z těchto typů přihlížejících můžeme říci, že existuje více způsobů, jakými mohou jedinci na šikanu reagovat. Důležitou informací také je, že agresori většinou na oběti útočí právě tehdy, když celou situaci pozorují ostatní, jednak takto mohou předvést větší převahu a současně svou oběť i více poníží. Zatímco v tradiční šikaně je přihlížení často velmi reálné, tak v kybernetické šikaně se může jednat například o zasílání soukromých zpráv např. přes messenger, avšak ostatní se nemusejí stát svědky takového útočení, abychom hovořili přímo o přihlížejících. Ve většině případů se celá situace nesleduje v přítomném čase, jelikož by musela oběť i agresor být přímo například ve třídě a ostatní by museli přihlížet k rozesílání nevhodných zpráv či fotografií.⁴¹

⁴⁰ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.69.

⁴¹ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.70.

3.4 Rozdělení kybernetické šikany dle pohlaví

Kyberšikanovat může kdokoli, ať už se jedná o dívky či chlapce. Pokud dochází ke klasické šikaně, tak výsledky výzkumů ukazují, že mezi agresory i oběťmi převažují z velké části chlapci. Toto platí, když se jedná o šikanu přímou, ale pokud šikanují dívky, tak častěji používají šikanu nepřímou tzv. skrytou. Typické jsou u dívek různé pomluvy za zády oběti. Takové chování vyčlení dívku z kolektivu, v případech takové šikany pak převažují dívky i mezi oběťmi.⁴²

U kybernetické šikany nejsou žádné výsledky výzkumu ohledně pohlaví agresorů a obětí. Odborníci se domnívají, že stejně jako u nepřímé šikany najdeme i u kybernetické šikany více dívek, a to v rolích agresorů i obětí. Častěji dívky než chlapci používají verbální formy šikany (chlapci šikanují více fyzicky) s jakou se setkáváme na internetu, kde z velké části dominuje textová komunikace.⁴³ Když se podíváme na některé výsledky výzkumu kybernetické šikany tak ukazují, že zastoupení dívek je častější v roli oběti a v dalších převažují mezi oběťmi i agresory chlapci. Důvody těchto rozporů mohou být rozdíly mezi formami šikany. U dívek mohou převládat jiné postupy než u chlapců. Je to uděleno tím, že tyto dvě skupiny používají internet jinou formou. Chlapci se věnují spíše hrám na internetu, mohou se zde setkat s přímou formou kybernetické šikany s přímými nadávkami „Flamingem“ jsou to urážlivé zprávy, které jsou poslány oběti. Dívky se v online prostředí naopak věnují sociálním aktivitám – komunikují, přispívají do diskuzí, čtou, píšou a komentují blogy.

3.5 Dopady kybernetické šikany

V této kapitole se budeme věnovat dopadům kybernetické šikany. Protože na první pohled se může zdát, že dopady kybernetické šikany se týkají pouze obětí, ale není tomu tak. Lze říci, že celá situace má důsledky pro všechny aktéry, o kterých jsme se bavili v předchozí kapitole – tedy oběti, agresory i přihlízející.

⁴² KOWALSKI, R. M., LIMBER S. a AGATSTON P. W. Cyber bullying: bullying in the digital age. Malden, MA.: Blackwell Pub., 2008, s. 22.

⁴³ WILLARD, N. E. Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Champaign, Ill.: Research Press, 2007, s. 64-65.

Dopady kybernetické šikany u obětí

Výzkumy online obtěžování poukazují, že zde existují dvě skupiny obětí, které se odlišují svými reakcemi na online obtěžování.⁴⁴ V první skupině řadíme takové oběti, které tato událost nijak netrápí, proto se u nich nevyskytují dlouhodobější dopady.

Mezi bezprostřední dopady kybernetické šikany patří okamžitá reakce na kybernetickou šikanu. Představme si příklad, když desetiletá dívka dostane anonymní e-mail, ve kterém jsou napsány nadávky a výhrůžky na její osobu, například ve smyslu, že při cestě domů ze školy si na dívku útočník někde počká. Jak jsem zmínila v předchozím odstavci tak jsou dvě varianty. Buď si z toho dívka nebude dělat vůbec nic a takový e-mail smaže, anebo ve druhém případě se může dívky anonym dotknout a vyvolat nepříjemný pocit. Výzkumy o kybernetické šikaně ukazují, že mezi bezprostřední pocity přísluší především hněv, zármutek, bezmoc a strach. U obětí je velmi častá bezmoc.⁴⁵

Mezi dopady řadíme dlouhodobé až trvalé ty, které se mohou s obětí kybernetické šikany táhnout ještě dlouhou dobu poté, co samotná kybernetická šikana přestala.⁴⁶ Kybernetická šikana u obětí vyvolává negativní dopady jako úzkost a bezmoc, může také narušit vztahy s vrstevníky.⁴⁷ Navíc brání i navazování nových vztahů. A to vede ke snižování sebevědomí a sebedůvěry. Zdravé sebevědomí je základní životní spokojenost a má vliv na naše prožívání i jednání. Oběť se tak může dostat do začarovaného kruhu, který má tendenci přetrvávat i po skončení kybernetické šikany. Dalším aspektem, který nadále snižuje sebedůvěru, je i tendence k sebeobviňování, k němuž se oběti časem začínou uchýlovat. Dále také v případě bezmoci pak může být důsledkem odevzdanost, nečinnost a prohlubování negativních pocitů ze sebe sama.⁴⁸

⁴⁴ ORTEGA, R., ELIPE, P., MORA-MERCHÁN, J. A., CALMAESTRA, J., VEGA, E. The emotional impact of traditional bullying and cyberbullying, 2009, s.197.

⁴⁵ SOURANDER, A., Klomek, A. B., Ikonen, M., Lindroos, J., Luntamo, T., Koskelainen, M., Ristkari, T., Helenius, H. Psychosocial Risk Factors Associated With Cyberbullying Among Adolescents: A Population-Based Study. Archives of General Psychiatry, 2010, s.720-723.

⁴⁶ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.86.

⁴⁷ MACEK, P. Adolescence. Vyd. 2., Praha: Portál, 2003, s.109.

⁴⁸ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.91.

Dopady v oblasti používání elektronických komunikačních technologií – může vést k dalším problémům špatná znalost zacházení s technologiemi – větší zranitelnost nebo sociální vyloučení.

Dopady kybernetické šikany u agresorů

Zkušenost s kybernetickou šikanou se podepisuje také na těch, kdo se jí sami dopouštějí. Na první pohled se může zdát, že agresori se mohou s touto situací vyrovnat velice rychle, ale není tomu tak, nacházíme u nich obdobné dopady jako u obětí, a to na úrovni emoční, fyzické i v jejich chování. Opět je to částečně dáno tím, že mnozí agresori jsou zároveň oběťmi.⁴⁹ Vyskytují se u nich tedy také psychické potíže, problémy ve vrstevnických vztazích, nepozornost a absence ve škole, zhoršený prospěch.

Když si vezmeme, že agresori tradiční šikany mohou mít buď nižší, nebo vyšší sebevědomí. Ti s vyšším sebevědomím mají větší sebedůvěru a spíše si dovolí na slabší oběť a agresori s nižším sebevědomím šikanují proto, aby si jej zvedli.

U kybernetické šikany mají agresori spíše nižší sebevědomí, na základě toho, že komunikují v online prostředí a nejsou dosti silné. Tím pádem můžou kyberneticky šikanovat i děti.⁵⁰ Oproti obětem zde můžeme pozorovat delikventní chování, jako je zneužívání návykových látek či poškozování cizího majetku.

Dopady kybernetické šikany u přihlízejících

Zkušenost s kybernetickou šikanou u přihlízejících může také zanechat různé následky. Tyto jedinci mohou mít pocit strachu, že by se jim něco obdobného též mohlo stát. Jelikož obětí se může stát kdokoliv z nás, ať už se jedná o jedince, který je v kolektivu populární tak i méně populární jedinec na okraji sociálního žebříčku. U přihlízejících, kteří jsou přitom oběťmi kybernetické šikany, dochází k pozoruhodnému jevu, kdy oběť, která přihlíží jiným útokům kybernetické šikany, se snaží, dovede vyrovnávat s vlastní nepříznivou situací probíhající v kyberprostoru. Pokud se přihlízejícímu podaří oběti pomoci, je velká šance, že v tomto kladném

⁴⁹ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.92-93.

⁵⁰ SOURANDER, A., Klomek, A. B., Ikonen, M., Lindroos, J., Luntamo, T., Koskelainen, M., Ristkari, T., Helenius, H. Psychosocial Risk Factors Associated With Cyberbullying Among Adolescents: A Population-Based Study. Archives of General Psychiatry, 2010, s.727.

chování bude pokračovat. Při opětovném přihlížení kybernetické šikany, která zůstává nepotrestána či nepovšimnuta, přestávají jedinci na podobnou situaci reagovat. Když uvidí, že k takovému obdobnému chování dochází čím dál tím déle a opakovaně, tím pádem je mohou více akceptovat jako něco, co je vlastně v daném prostředí normální. To se děje, pokud se do takové situace nezasáhne.⁵¹

Přihlízející, kteří jsou na straně agresora a snaží se mu při jeho útocích pomáhat, tak se pravděpodobně do kybernetické šikany dále zapojují a agresora v šikanování podporují. A nastává jev, kdy jsou za to odměněny a to tím, že mohou být populárnějšími anebo si vylepší svoji pozici ve skupině. Pokud se přihlízející začnou zapojovat do kybernetické šikany, která zůstává nepotrestána, tak se mohou chovat tímto způsobem a to i přesto, že by se k němu jinak neuchýlili. Vzhledem k tomu, že agresorovi šikana prochází tak oni samotní už se nebojí žádných negativních důsledků. Záporná zkušenost v následku přihlížení kybernetické šikany může u některých jedinců vést k omezení používání moderních technologií. V neposlední řadě může vést až k sociálnímu vyloučení jedince.⁵²

Dopady v rámci vrstevnické skupiny

Pokud zjistíme, že v určité skupině dochází k šikaně, vždy to ovlivní dynamiku a procesy, které v ní probíhají. Šikana ovlivní všechny členy dané skupiny a především se to i dotkne k dalšímu rozvoji. Pokud se v dané skupině začne objevovat agresivní online chování, může to narušit celý komunikační styl a síť skupiny. Dalším důsledkem je omezení celkové online komunikace mezi jejími členy. Může nastat jev kdy jednotlivec, může mít pocit strachu, že se stane též obětí něčeho podobného anebo bude znechucený nad celou skupinou. Zároveň v dnešní době je plno dětských kolektivů na internetu např. třídy mají své stránky, děti se kamarádí na sociálních sítích, vzájemně si vyměňují čísla, komunikují o svých běžných aktivitách v online prostředí, učí se komunikovat o vztazích a utváří si tak často své názory a postoje. Jestliže prožijí situaci, ve které je někdo šikanován právě prostřednictvím těchto kanálů, může to utlumit jejich užívání těchto médií, což v důsledku to pro ně může mít negativní dopad. Učitelé či rodiče mohou zakázat nebo omezit užívání médií, což tento postup pomůže

⁵¹ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.94.

⁵² ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.95.

zamezit ke kybernetické šikaně, ale zároveň se ztrácí z důležitých sociálních kanálů, na nichž by se mohl rozvíjet společný život skupiny, který je pro dospívajícího v tomto období zásadní.⁵³

Tato část bakalářské práce se bude zabývat již konkrétními příklady, týkající se kybernetické šikany. Nejprve se autorka bude zabývat kybernetickou šikanou mezi mladistvými a konkrétně popíše bezpečné užití internetu a charakterizuje internetové prostředky, přes které se kybernetická šikana nejčastěji děje. Dále se zaměří na konkrétní opatření proti kybernetické šikaně a také zmíní organizace, které se touto problematikou zabývají.

V druhé polovině praktické části se autorka již bude zabývat vlastním výzkumem, který provedla na základní škole ve Velkých Popovicích u Prahy. Nejprve popíše výsledky, jež zjistila prostřednictvím dotazníků, a po té vlastními slovy výzkum zhodnotí či doporučí návrhy na zlepšení řešení o povědomí kybernetické šikany.

⁵³ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.96-97.

4 Online prostředí mezi mladistvými

Pro popis online prostředí nyní definujeme ICT – informační a komunikační technologii (information and communication technologies), jež znamená souhrnný pojem, který označuje všechny technologie sloužící ke komunikaci a práci s informacemi v online prostředí. Patří sem tedy počítače, počítačové programy, telefony.⁵⁴

Jelikož je online prostředí v dnešní době místo, ve kterém se pohybuje každý z nás, a to také díky tomu, že informační a technologické odvětví se stále více zdokonaluje a vyvíjí, tak je pro nás lákavější. Toto odvětví se týká každého z nás, jelikož zasahuje do všech sfér našeho života, pomáhá nám jak v práci, ve škole tak i v osobním životě. Není neznámou, že však tento vývoj ovlivňuje nejvíce mladou generaci, pokud si například vezmeme, že by žák či student v dnešní době nevladl mobilní telefon, tak jako by nebyl.

Z výzkumů vyplývá, že kybernetická šikana se právě objevuje v naprosté většině spíše u mladistvých a dospívajících jedinců. Nejvíce k těmto úkonům nahrávají v dnešní době sociální sítě, ke kterým má přístup každé dítě od 13 let.

4.1 Média (kanály) šíření kybernetické šikany

V závislosti na tom, jaké médium mladiství používají, se také mění rizika a podoba kybernetické šikany, proto jsou níže uvedena nejčastější média používaná k šíření kybernetické šikany. U každého média jsou také uvedené charakteristické znaky kybernetické šikany, které se mohou objevit.

4.1.1 Sociální sítě

Jsou to webové služby, které zprostředkovávají klientům vytvořit si vlastní profil, který může být veřejný či částečně veřejný. Uživatel si profil může upravit dle svých představ, může navázat na různá přátelství a tím vytvořit seznam přátel.

⁵⁴ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.27.

Nejdůležitější činností na těchto webech je sdílení vlastních názorů, pocitů tzv. „statusů“, sdílení fotografií či videí, nebo dalších jiných materiálů. Nejhlavnější myšlenka sociálních sítí je možnost kontaktu s ostatními uživateli a sledování cizích aktivit. Nejznámější světovými společnostmi, které tyto služby provozují, jsou; Facebook, Instagram, Twitter, MySpace. V České republice se můžeme hovořit o: Lidé.cz, Líbimseti.cz.⁵⁵

Charakteristické znaky výskytu kybernetické šikany:

- ubližující komentáře (k fotografiím, statusům, aj.)
- úprava a zveřejňování fotek jiných uživatelů
- zveřejňování osobních informací
- „označování“ u nevhodných obsahů
- zveřejňování nevhodného obsahu na „zdi“
- zasílání nevhodných a urážlivých zpráv

Díky těmto činům, může být po té oběť vyloučena ze skupin, událostí, či může být smazána ze skupiny přátel.⁵⁶

4.1.2 Online interaktivní hry

Kybernetická šikana se také může vyskytnout i při hraní online interaktivních her. Tyto hry jsou typu X-box live, Play Station nebo tzv. MMORPG hry, kde je hráčům umožněná komunikace prostřednictvím chatu nebo živého rozhovoru přes web kameru. Bohužel i zde může dojít k obtěžování, napadání, vyhrožování a vulgárním výpadům. V některých hrách se také mohou hráči sdružovat do různých skupin, a zde se po té stává, že je jedinec z týmu vyloučen.⁵⁷

Charakteristické znaky výskytu kybernetické šikany:

- slovní a písemné napadání

⁵⁵ Sociální síť. Česká terminologická databáze: Jaroslava Hulanová [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015947&local_base=KTD

⁵⁶ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.28.

⁵⁷ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.28.

- vyloučení ze skupiny hráčů
- kolektivní napadnutí více hráči
- ublížení virtuální postavě

4.1.3 Webové stránky

Tak jako existuje skupina na školním hřišti, tak existuje i skupina, která si může vytvořit na internetu webovou stránku, avšak aby se jednalo o kybernetickou šikanu, tak je tato stránka vytvořena za účelem poškození konkrétní osoby. V dnešní době není neznámou, že k vytvoření takového obsahu je zapotřebí nějaké odborné znalosti, ale existují i takové stránky, které za tímto účelem agresor lehce využije. Snad nejznámějším takovou webovou stránkou je YouTube, kde po jednoduše vytvořeném účtu lze nahrát video, přidat komentář či „likovat“ nebo „unlikovat“ obsah.⁵⁸

Charakteristické znaky výskytu kybernetické šikany:

- ubližující komentáře
- nevhodně upravené nahrané video
- rozesílání nevhodného videa
- zveřejnění osobních informací

4.1.4 Instant messaging (IM) a zprávy (SMS a MMS)

Dalším známým médiem, přes které lze provádět kybernetickou šikanu, je online komunikace v reálném čase. V dnešní době jsou nejznámější tyto komunikační aplikace: Messenger, WhatsApp, ICQ, Skype, SnapChat. Zde můžeme zařadit i komunikaci přes klasické zprávy SMS a MMS.⁵⁹

Charakteristické znaky výskytu kybernetické šikany:

- ubližující zprávy a vzkazy
- vytvoření přezdívky

⁵⁸ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.29.

⁵⁹ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.29.

- zasílání nevhodných a ponižujících fotografií a obrázků
- zahlcování zprávami

4.1.5 Blogy

Jsou to obnovované webové stránky, kterým se také říká online deníky, kam může majitel takovéto webové stránky vložit jakýkoliv obsah – text, video, odkaz, fotografie. Na těchto blozích dochází ke kybernetické šikaně tak, když se majitel rozhodne šířit nepravdivé informace či zveřejňovat fotky, videa či konverzace. Tyto blogy může vidět jakýkoli uživatel internetu a má také možnost vložit svůj komentář bez jakéhokoliv omezení.⁶⁰

Charakteristické znaky výskytu kybernetické šikany:

- zveřejňování nevhodného urážlivého obsahu
- zveřejňování osobních informací
- urážlivé komentáře

4.1.6 Elektronická pošta

Elektronická pošta neboli e-mail je jednou z nejpoužívanějších forem elektronické komunikace a právě díky svému frekventovanému využití se stává kanálem šíření kybernetické šikany. Pro agresora je to výhodný nástroj pro komunikaci, jelikož se snadno může skrýt do anonymity. V e-mailové komunikaci také může dojít k tomu, že agresor, pokud pošle urážlivý obsah či nevhodnou fotografii, se může lavinově šířit díky tomu, jak na sebe navazují další různé okruhy kontaktů.⁶¹

Charakteristické znaky výskytu kybernetické šikany:

- nevhodný obsah zpráv
- zasílání urážlivých fotografií
- za spamování e-mailu

⁶⁰ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s. 30.

⁶¹ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.30.

4.2 Bezpečnost na internetu

K pojmu „bezpečnost na internetu“ se váže otázka, „*Umíme se chovat v online prostředí?*“. Jelikož to, co zveřejníme a po té jsme za to napadeni, je asi největší problém kybernetické šikany. V dnešní době každý jedinec vlastní počítač, notebook nebo smartphone, a každé z těchto zařízení má přístup k internetu, a proto je snadné za použití těchto nástrojů zveřejnit, či se přihlásit k nějakému médiu a poskytnout tak do pléna osobní informace.⁶²

Je tedy důležité nadále zvyšovat povědomí o bezpečném používání internetu, a to hlavně mezi mladistvými. Přestože zvyšovat povědomí o bezpečném užití internetu mezi mladistvými je dobrá strategie, tak problém kybernetické šikany to neřeší, nicméně pomáhá dětem a dospívajícím si uvědomit, proč je nutné chránit si své soukromí na internetu. Je nutné také předejít myšlence, že většina žáků a mladistvých si neuvědomuje, že i když použijí internet v prostředí domova či ve škole, tak je to nijak nechrání před riziky, na které v online prostředí mohou narazit.⁶³

Dle Černé a kol., bychom měli žákům vštěpovat myšlenku, aby nedělali na internetu druhým to, co by nechtěli zažít oni sami. Hovoří o tom, že by si měli na internetu vybudovat respekt k ostatním uživatelům.

V následující části jsou uvedeny dodatky ke známým pravidlům bezpečného používání internetu;

1. Přehnaně nedůvěřovat informacím na internetu, jelikož internet má milióny uživatelů a každý tam může zveřejnit to, co se mu líbí, proto je lepší si nejdříve ověřit informace.
2. Být obezřetný vůči kontaktům, které byly navázány na internetu.
3. Pokud je uživatel na internetu opakovaně a záměrně obtěžován, je lepší se svěřit dospělé osobě.

⁶² Bezpečný internet [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: www.bezpečnýinternet.cz

⁶³ Bezpečný internet [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: www.bezpečnýinternet.cz

4. Nedělat na internetu věci, které nechceš. To znamená, že nikdo nemá právo na internetu říkat druhým, co mají dělat, sdílet, přeposílat. Pokud je na takového uživatele kladen tento tlak, tak je opět lepší se svěřit dospělé osobě.
5. Držet se pravidel slušného chování, jak v komunikaci, tak ve sdílení obsahů.⁶⁴

4.3 Opatření a řešení kybernetické šikany

Základním předpokladem pro prevenci a boj proti kybernetické šikaně je zakročení autorit – učitelů ve školách a rodičů, nicméně touto problematikou se zabývají i různé státní i neziskové organizace, které se snaží pomocí preventivních programů kybernetickou šikanu eliminovat. Díky tomu, že kybernetická šikana je spíše novějším fenoménem, je proto velice důležitá informovanost této problematiky. Pomocí konkrétních metod, obecných rad a informovanosti, by se tedy kybernetické šikaně mělo předcházet. Jelikož je v předešlých kapitolách zmíněno, že kybernetická šikana se projevuje spíše u žáků a dospívajících jedinců, tak se nyní zaměříme na prevenci a řešení kybernetické šikany na úrovni školy a rodičů.⁶⁵

4.3.1 Doporučení na úrovni aktérů

Pokud pracujeme s oběťmi kybernetické šikany, musíme se zaměřit na dvě oblasti. Do první oblasti zařadíme systematickou a odbornou psychologickou péči, která je pro oběť velmi důležitá. Tu může poskytnout např. školní nebo jiný psycholog či odborníci v pedagogicko-psychologické poradně. Oběťmi kybernetické šikany jsou ve většině případů děti s psychologickými problémy, které komplikují jejich začlenění mezi vrstevníky nebo jsou z nich snadné terče pro agresory. Odborná psychologická péče by mohla zmírnit buď traumatické následky kybernetické šikany, ale i také pozitivní vztah k cizím lidem. Druhá oblast je orientována, kde rodiče či pedagogové mohou s obětí pracovat na technickém řešení, o bezpečném používání internetu a jakým způsobem je možné zabránit konkrétnímu člověku v obtěžování např. blokování osob

⁶⁴ Safe internet [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: www.saferinternet.cz

⁶⁵ KOPECKÝ K., KREJČÍ V. Nebezpečí internetové komunikace IV. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s.143-144.

či změna nastavení zabezpečení napomáhají kybernetickou šikanu ukončit. Zkvalitnit technologické znalosti na tolik, aby se oběť mohla útokům bezprostředně bránit.⁶⁶

Děti a dospívající by měli být informováni o tom, že internet je prostředí, ve kterém se lidé mohou chovat jinak než v běžném offline prostředí. Díky tomu, že je internet specifickým prostředím, může online svět někdy vyvolat agresivní chování jedince. Děti či dospívající by měli být informováni o následujících okolnostech, které mohou negativním způsobem ovlivnit jejich chování na internetu:

- oční kontakt se zde postrádá
- rozdíly – věk, pohlaví, fyzická síla
- můžeme se kdykoliv z internetu odpojit
- rozdělení online a offline identity
- věříme tomu, co se děje na internetu, je pouze na internetu a nikde jinde

Pokud by někdy došlo ke kybernetické šikaně, tak děti či dospívající by měli znát, že je dobré udělat aspoň některé z následujících kroků. V první řadě by měli vyhledat pomoc, nejlépe se svěřit dospělé osobě, které oběť důvěřuje. Poněvadž kybernetická šikana se děje většinou v kontextu se školní šikanou. Proto by oběť měla vědět, že má právo se obrátit na někoho dospělého ve škole, i když převážná část se děje doma. Následovně je zapotřebí uchovat si důkazy pro případné řešení celé situace. Častá reakce na online obtěžování, je okamžité vymazání zpráv. Oběť dále může využít technická řešení, například blokovat přístup agresora, nahlásit administrátorovi nebo nahlásit zraňující obsah.

4.3.2 Prevence a řešení na úrovni školy

Jelikož mnohé incidenty kybernetické šikany souvisí se školním prostředím, proto je velice důležité, aby se škola podílela na snížení rizika kybernetické šikany. V první řadě by mělo vedení školy zařadit, aby tuto problematiku zařadila do vyučování, aby si žáci ujasnili, co je vhodné umístit na internet a co vhodné naopak není, jelikož jak je již uvedeno výše v této práci, kybernetická šikana závisí také na tom, do jaké

⁶⁶ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.125.

míry obětí zveřejní informace o sobě, a po té jak je agresor může snadno využít. Je tedy velmi vhodné ve školních hodinách provést i nějaké cvičení na rozřazování vhodných a nevhodných obsahů, co se může na internet umístit a co ne.⁶⁷ Také je velmi důležité seznámit žáky s formami kybernetické šikany a současně s důsledky, které z toho činu mohou plynout a asi co je nejdůležitější, žáci by také měli vědět, že mají právo se na někoho důvěryhodného ze školy obrátit, byť kybernetická šikana neprobíhá přímo na půdě školy.⁶⁸

Pokud se pedagogové dozvědí, že ve skupině žáků ve škole dochází ke kybernetické šikaně, je řešení dle Koláře⁶⁹, rozděleno do dvou východisek. Pokud se tato šikana objevuje mezi žáky školy a to během vyučování nebo školních výletů, je potom škola povinna sjednat oběti a současně i agresorovi (pokud je znám) pomoc od odborníků či příslušných pracovníků, kteří jsou zaměstnáni ve školách a touto problematikou se zabývají. Pokud je však obětí ve škole nějaký žák a agresora nelze dopátrat, po té je nutné oslovit složky Police ČR nebo OSPOD (orgán sociálně-právní ochrana dětí).

4.3.3 Prevence a řešení na úrovni rodičů

Dle Černé⁷⁰ mnohé studie poukazují na účinnost hledání podpory u dospělých, jelikož pokud se děti rodičům svěří, mají větší šanci na zmenšení jejich trápení. V některých případech se ale děti zdráhají tento krok podstoupit, jelikož mají obavu, že jim rodiče omezí přístup k internetu, počítači, nebo k mobilním telefonům, a proto například v dalším případě se rodičům nesvěří a raději si toto trápení nechají pro sebe. Není neznámou, že omezování přístupu k internetu a jiným elektronickým zařízením může vést k prohloubení sociálního vyloučení, jelikož internet a mobilní síť je možné chápat jako prostředí, v jakém si děti vytvářejí a udržují sociální vztahy. Proto k omezení přístupu na internet by měli rodiče zvážit pro a proti, také by měli zvážit, zda omezení internetu dítěti řeší problém kybernetické šikany, naopak by rodiče měli být

⁶⁷ KOLÁŘ, M. Nová cesta k léčbě šikany: dětství a dospívání. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s.172.

⁶⁸ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.133.

⁶⁹ KOLÁŘ, M. Nová cesta k léčbě šikany: dětství a dospívání. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 173-174

⁷⁰ ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.127.

informování o způsobech řešení této problematiky, Ševčíková⁷¹ hovoří o mediačních strategiích ovlivňujících používání internetu dětmi a rozděluje je do 4 činností;

1. Aktivní rodičovská mediace – tato činnost spočívá ve sdílení online aktivit, kterým se dítě věnuje, povídání si o zkušenostech a zážitcích v online prostředí.
2. Pasivní rodičovská mediace – tato činnost se zakládá na informovanosti o bezpečném používání internetu, například jaká jsou rizika, jak se chovat k neznámým lidem apod.
3. Monitorování online aktivit – tato činnost se popisuje jako kontrolu počítačové historie po té, co toto zařízení dítě opustí
4. Technicky zaměřená mediace - tato činnost zahrnuje použití různých bezpečnostních a koordinujících aplikací, jež například mohou regulovat strávený čas u počítače, nebo blokovat a filtrovat nevyžádané stránky a obsahy webových stránek.

Je velice důležité pro řešení kybernetické šikany ze strany rodičů, aby děti cítily, že jim chtějí poskytnout pomoc a že chtějí porozumět jejich trápení. Nejlépe lze porozumění takového trápení dosáhnout prostřednictvím konverzace a zájmu o dítě. Po té je také vhodné dítě poučit o tom, na co si dát na internetu pozor a pokud rodič zjistí, že agresorem je nějaký spolužák, pak je nutné kontaktovat školu.⁷²

4.3.4 Doporučení na úrovni institucí

Jak je již v úvodu této kapitoly řečeno, tak problematikou kybernetické šikany se zabývají přímo instituce, jak státní, tak neziskové. Tyto instituce mají také různé služby či programy, jejichž pomocí brání vzniku či pokračování kybernetické šikany. Samozřejmostí je, že poskytují i informace o bezpečném používání internetu u dětí, a dokonce pomáhají v začlenění výuky správného chování na internetu do školních osnov. Nyní tedy zmíníme typické instituce fungující v České republice, na které se kdokoli může obrátit;

⁷¹ ŠEVČÍKOVÁ, A. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014, s.163.

⁷² ČERNÁ, A. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, s.127.

a) Národní centrum bezpečnějšího internetu

NCBI, z. s. je společnost, která podporuje bezpečnější užívání online technologií a využívá k tomu mezinárodní projekty, z nichž byl projekt *Safer internet Centre* do roku 2018 nejdůležitější, tento projekt podporovala Evropská komise a další partneři.

V současné době realizuje dva projekty – eSafety Label+ a DS4Y.⁷³

eSafety Label+

Jedná se o projekt, který podporuje bezpečnost školního IT prostředí, klade si za cíl vytvořit pro učitele i žáky takové prostředí, které bude hlavně obohacovat o zkušenosti pohybu v online světě. Poskytuje také promyšlený akční plán e-bezpečnosti s cílem zvýšit tuto úroveň.

Klíčovými prioritami v tomto programu jsou;

- Otevřené a inovativní postupy v digitální éře.
- Posilování náboru, výběru a edukace pedagogů.
- Sociální začlenění.⁷⁴

DS4Y- Digital skills for you

Tento projekt má za cíl vyvinout a odzkoušet vzdělávací kurz v kombinaci elektronického vzdělávání a běžné výuky, který by pomohl překonat mezery mezi vzdělávacími programy a realitou. Tento projekt byl vyvíjen v období 2017 – 2019 a na základě získaných poznatků byly sestaveny lekce, které slouží pro kombinované školení.⁷⁵

76

Obrázek 1 - Logo: Národní centrum bezpečného

⁷³ Národní centrum bezpečného internetu [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>

⁷⁴ Národní centrum bezpečného internetu [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>

⁷⁵ Národní centrum bezpečného internetu [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>

⁷⁶ Národní centrum bezpečného internetu [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>

b) E-bezpečí

Jde o certifikovaný celorepublikový projekt je zaměřený na prevenci, vzdělávání, výzkum a intervenci spojený s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. Je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého ve spolupráci s dalšími organizacemi.⁷⁷

Projekt e-bezpečí se zaměřuje hlavně na:

- Kyberšikanu a Sexting,
- Kybergroomming,
- Kyberstalking a Stalking,
- rizika sociálních sítí,
- hoax, spam a fake news,
- online závislosti,
- fenomén Youtubering,
- zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií.⁷⁸

Základní činnosti projektu E-bezpečí je:

Terénní práce s nejrůznějšími cílovými skupinami, dále také zřizují přednášky a preventivní výukové akce, které mapují konkrétní jevy a možnosti prevence proti útočníkům. Nejlépe tyto situace popisují na konkrétních modelových situacích a skutečných příbězích, které často doprovázejí prezentacemi a videoprojekcemi.

K cílovým skupinám, které oslovují, patří žáci a studenti, pedagogové, preventisté sociálně patologických jevů, policisté, manažeri prevence kriminality, vychovatelé, pracovníci OSPOD a v neposlední řadě rodiče.⁷⁹

⁷⁷ E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebud' oběť [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

⁷⁸ E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebud' oběť [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

⁷⁹ E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebud' oběť [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

Obrázek 2 - Logo: E-BEZPEČÍ⁸⁰

AKTIVITY PROJEKTU
E-BEZPEČÍ
V OBLASTI PREVENCE RIZIKOVÉHO
CHOVÁNÍ V ONLINE PROSTŘEDÍ

c) **Nebud' obět'**

Základním kamenem projektu Nebud' obět' je pomocí prevence a různorodých projektů nebo akcí, ochránit děti, před hrozbami a riziky virtuálního světa a moderních komunikačních technologií. Snaží se také pomocí přednášek a školení oslovovat sekundární cílovou skupinu rodičů, pedagogů, úředníků školských odborů a současně také primární skupinu, do které řadí žáky a studenty.⁸¹

Projekt Nebud' obět' se hlavně zaměřuje na:

- minimalizaci dopadů rizik moderních technologií a nezodpovědného chování na internetu,
- snažení se o to, aby se téma internetu a komunikačních technologií stalo diskutovaným a řešeným tématem a aby se celoplošně zakomponovalo do výukových programů,
- popularizaci téma „rizika na internetu“, pro zvýšení zájmu ze strany veřejnosti, odpovědných ministerstev, samosprávy, městských a krajských úřadů a snahu o řešení problematiky nebezpečného využívání internetu a komunikačních technologií koncepčně,
- informovanost veřejnosti o nově se vyskytujících rizicích na internetu (pravdivě a nezkresleně),

⁸⁰ E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebud' obět' [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

⁸¹ E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebud' obět' [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

- respekt Úmluvy o právech dítěte,
- vzdělávací aktivity, inovace přednášek a školení, besedy, prožití modelových situací,
- navýšení spolupráce a partnerských organizací,
- být nadále společensky respektovanou a uznávanou organizací, vyhledávanou nejen cílovou skupinou, ale také i médii, odbornou veřejností a státními institucemi.⁸²

Obrázek 3 - Logo: Nebuť obětí⁸³

d) Cyberhelp

Jedná se o mnohojazyčný portál, který vznikl ze dvou evropských projektů, kladoucí si za cíl oslovit různé cílové skupiny. Tento projekt je zaměřený hlavně na vzdělávání pedagogů v oblasti kybernetické šikany, poskytuje výukové materiály a obnovené informace, týkající se tématu kybernetické šikany. Tyto materiály po té pomáhají vyvíjet výukový program na prevenci kybernetické šikany a poskytují návody či metodiku, jak v konkrétních případech postupovat.⁸⁴

⁸² E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebuť obětí [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

⁸³ E-bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/> Nebuť obětí [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

⁸⁴ Cyber help [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://cyberhelp.eu/cs> Minimalizace šikany [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

Projekt Cyberhelp se hlavně zaměřuje na:

- vzdělávání pedagogů v oblasti kybernetické šikany,
- pomoc sociálním pracovníkům,
- poskytnutí příslušných materiálů,
- upřesnění pravidel chování při kybernetické šikaně.⁸⁵

86

Obrázek 4 - Logo: Kyberhelp.eu

e) Minimalizace šikany

Jedná se o projekt, který pomáhá školám zamezit vznik šikany. V tomto případě se tento projekt nezaměřuje přímo na kybernetickou šikanu, avšak zabývá se minimalizací šikany obecně, a proto je tento projekt také vhodné zmínit v této bakalářské práci.⁸⁷

Projekt Minimalizace šikany se hlavně zaměřuje na:

- postoj pedagogů a jejich citlivost na projevy šikany,
- zavedení účinných pravidel a procesů ve školách, jejichž účinky se po té jeví jako preventivní (například naučení žáků a učitelů stmelit třídní kolektiv),

⁸⁵ Cyber help [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: [http://cyberhelp.eu/cs/Minimalizace šikany](http://cyberhelp.eu/cs/Minimalizace%20šikany) [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

⁸⁶ Cyber help [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: [http://cyberhelp.eu/cs/Minimalizace šikany](http://cyberhelp.eu/cs/Minimalizace%20šikany) [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

⁸⁷ Minimalizace šikany [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

- výuku postupů při objevení závažné šikany, kdy budou pedagogové schopni posoudit, zda se jedná o šikanu, kterou zvládnou vyřešit vlastními silami, nebo kdy budou nuceni povolat jiné externí autority, pro řešení závažné situace.⁸⁸

89

Obrázek 5 - Logo: Minimalizace šikany

f) Linka bezpečí

Jedná se o neziskovou organizaci, na kterou se může obrátit kdokoli, při jakémkoliv nebezpečí. Hlavním posláním linky bezpečí je poskytnutí okamžité dostupné pomoci dětem, studentů a dalším, kteří o tuto pomoc žádají. Pomáhá řešit běžné životní situace, každodenní problémy a starosti, za použití mobilních telefonů, e-mailů či chatu.

Linka bezpečí je akreditována v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí v České republice a je součástí celosvětové asociace linek důvěry – Child Helpline International – CHI.⁹⁰

91

Obrázek 6 - Logo: Linka bezpečí

⁸⁸ Minimalizace šikany [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

⁸⁹ Minimalizace šikany [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

⁹⁰ Linka bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.linkabezpeci.cz/>

⁹¹ Linka bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.linkabezpeci.cz/>

g) Policie České republiky

Samozřejmě se lze také obrátit na PČR, která poskytne okamžitou pomoc, či poskytne další informace o orgánech, kam se dotyčný může obrátit. Na svých webových stránkách právě uvádí Linku bezpečí nebo Národní centrum bezpečnějšího internetu.⁹²

93

Obrázek 7 - Logo: PČR

⁹² Policie ČR - Prevence - Kyberšikana [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-kybersikana.aspx>

⁹³ Policie ČR - Prevence - Kyberšikana [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-kybersikana.aspx>

5 Dotazníkové šetření

Tato kapitola je věnována vyhodnocení dotazníkového šetření, ve kterém autorka zjišťovala povědomí o kybernetické šikaně na 2. stupni základních škol v okrese Praha-východ. Dotazník tvořilo 10 otázek, v 8 otázkách měli respondenti na výběr z odpovědí a 6. A 10. Otázka, byla zaměřena na rozepsání své vlastní odpovědi viz. Příloha č. 1.

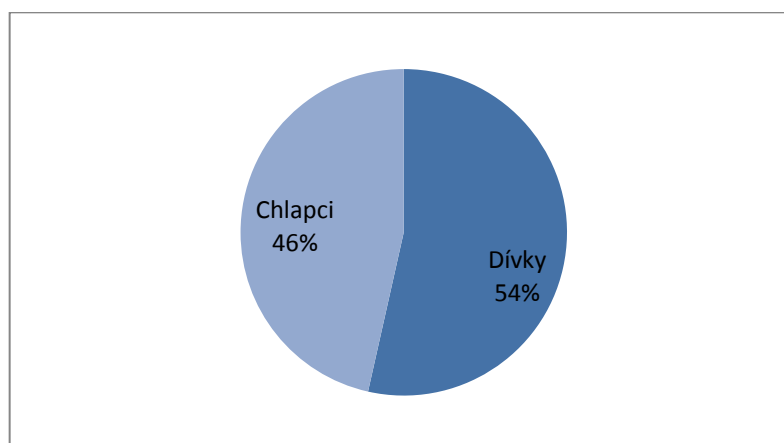
Výsledky dotazníkového šetření jsou interpretovány výšečovým grafem a každá otázka je doplněna o komentář. Poslední otázka je doplněna pouze komentářem, jelikož odpovědi respondentů byly individuální.

5.1 Výsledky dotazníkového šetření

1. Identifikace respondentů

První otázka byla zaměřena na identifikaci respondentů. V grafu níže můžeme vidět, že bylo osloveno 185 žáků na 2. stupni základních škol v okrese Praha-východ, z nichž bylo 99 dívek a 86 chlapců.

Obrázek 8 - graf - Identifikace respondentů

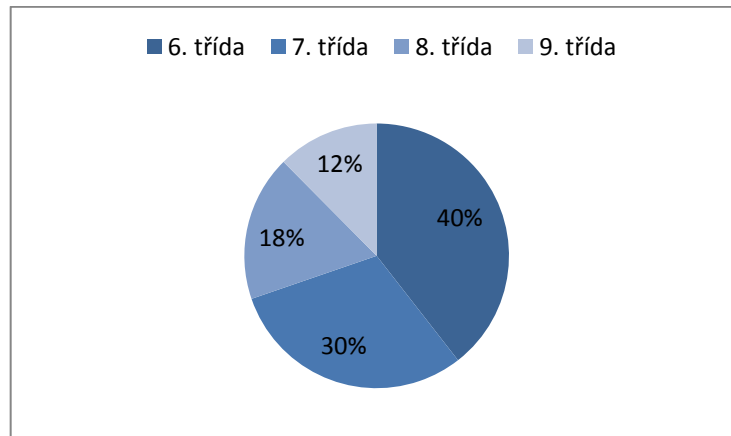

Zdroj: Vlastní zpracování

2. Identifikace respondentů dle ročníku

Ve druhé otázce jsem se ptala, do jaké respondenti třídy chodí. Většina respondentů byla z 6 a 9 třídy.

Obrázek 9: Graf - Identifikace respondentů dle ročníku

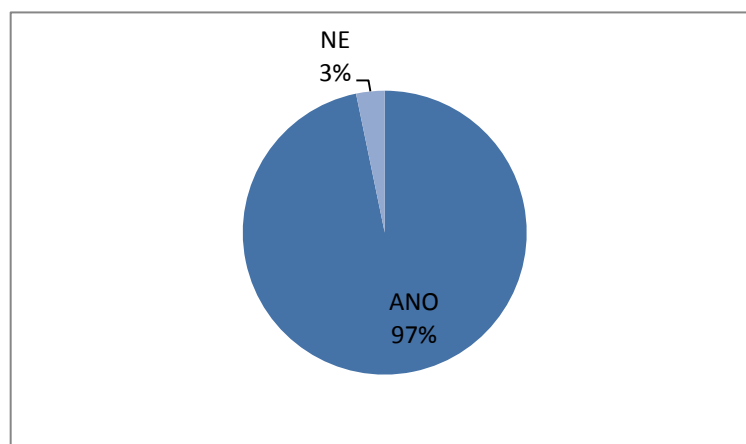

Zdroj: Vlastní zpracování

3. Znalost pojmu kybernetická šikana

Třetí otázka se zabývala tím, zda žáci věděli, co pojem kybernetická šikana znamená. Z celkového počtu 185 respondentů vybralo 179, že ví, co tento pojem znamená.

Obrázek 10: Graf – Znalost pojmu kybernetická šikana

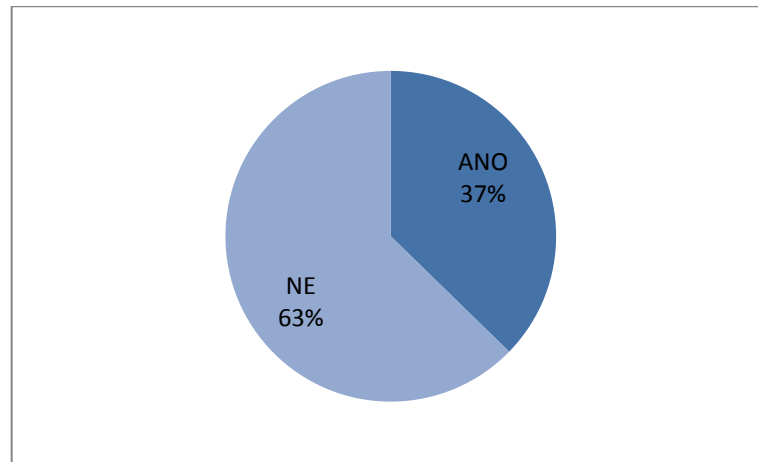

Zdroj: Vlastní zpracování

4. Setkání s kybernetickou šikanou

V další otázce jsem se ptala, zda se žáci někdy s kybernetickou šikanou setkali, kterou jsem doplnila o další otázku a to, zda by věděli, jak se s tímto problémem vypořádat. S kybernetickou šikanou se ze 185 respondentů setkalo 69 žáků.

Obrázek 11: Graf – Setkání s kybernetickou šikanou

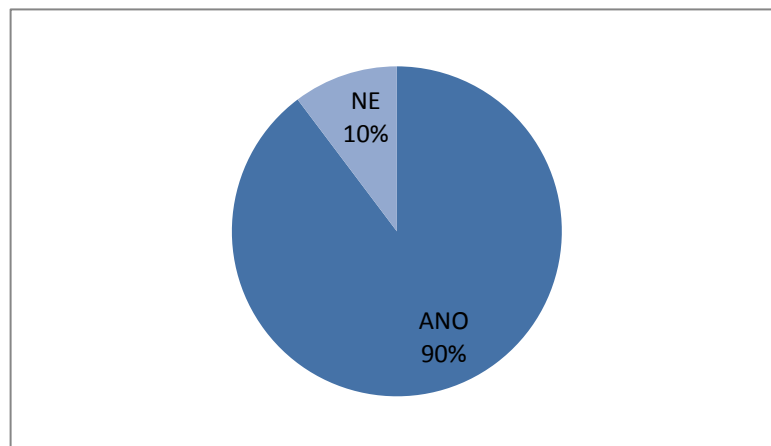

Zdroj: Vlastní zpracování

5. Povědomí o řešení kybernetické šikaně

V páté otázce jsem se ptala žáků, že pokud by se někdy setkali s tímto problémem, tak zda by věděli, jak ho vyřešit. Z celkového počtu 185 respondentů by nevěděli pouze 19 žáků, jak se s šikanou vypořádat.

Obrázek 12: Graf – Povědomí o řešení kybernetické šikany

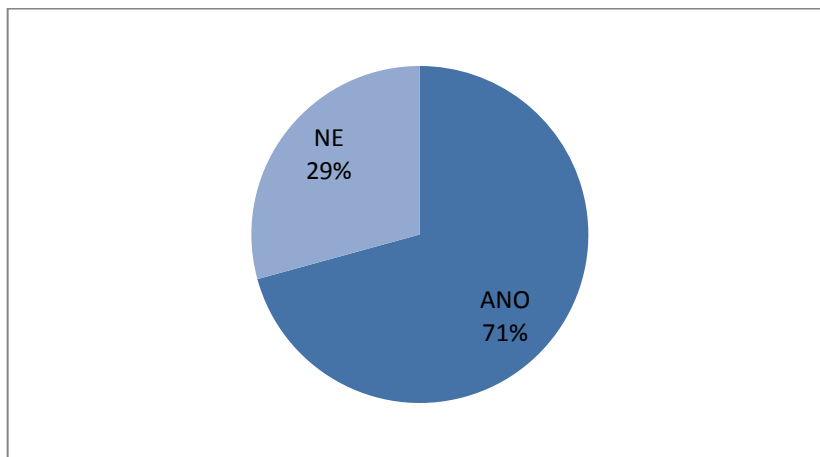

Zdroj: Vlastní zpracování

6. Informace o kybernetické šikaně

Šestá otázka v dotazníku měla za cíl zjistit, zda žáci mají dostatek informací o kybernetické šikaně a měli uvést příklad, jakým způsobem se o ní dozvěděli. V grafu můžeme vidět, že převážná část respondentů odpověděla ANO, tudíž mají dostatek informací. Pokud žáci označili odpověď ANO, měli za úkol napsat, odkud se informace o kybernetické šikaně dozvěděli. Převážná část respondentů uvedla jako příklad - přednášky ve škole, od učitelů a rodičů, a z internetu.

Obrázek 13: Graf - Informace o kybernetické šikaně

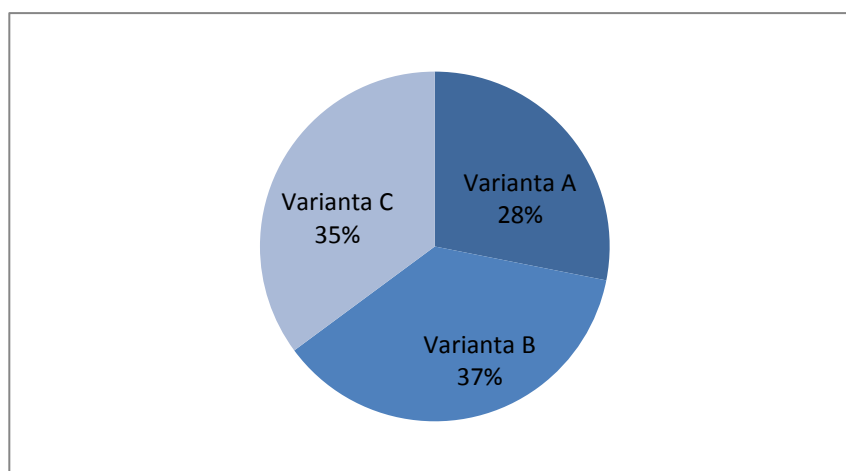

Zdroj: Vlastní zpracování

7. Nejčastější útoky kybernetické šikany

Na otázku, co považuješ za nejčastější kybernetickou šikanu, respondenti měli na výběr ze 3 variant. Varianta A) ponižující vzkazy nebo komentáře na internetu označili 52x, variantu B) ztrapňující fotografie či videa, které jsou zveřejněné na internetu, určilo 68 respondentů, variantu C) fotografování či natáčení na mobilní telefon při nepříjemných situacích vyznačilo 65 respondentů. Z toho vyplývá, že nejvíce respondentů označilo variantu B.

Obrázek 14 Graf - Nejčastější útoky kybernetické šikany

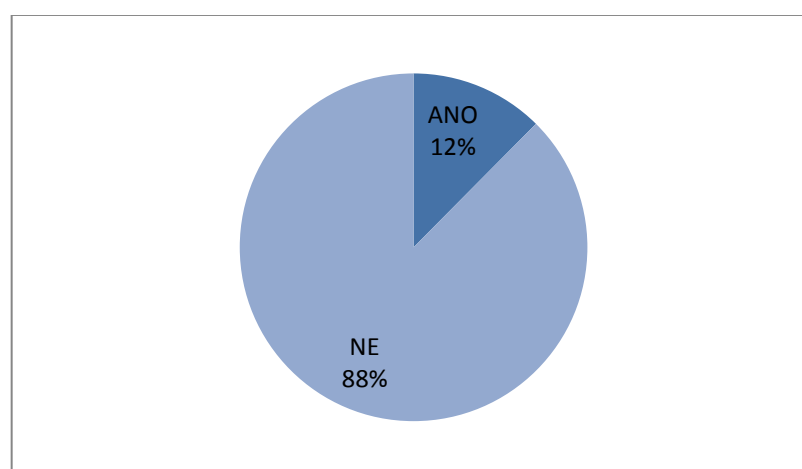

Zdroj: Vlastní zpracování

8. Publikování soukromých fotografií a informací prostřednictvím komunikačních technologií

Další otázka se zabývala tím, že jsem se žáků ptala, zda by byli ochotni zaslat své soukromé informace či fotografie prostřednictvím internetu. Ze 185 respondentů by zaslalo své soukromé informace (fotografie, videa, či další informace) 23 z dotazovaných.

Obrázek 15: Graf – Publikování soukromých fotografií a informací prostřednictvím komunikačních technologií

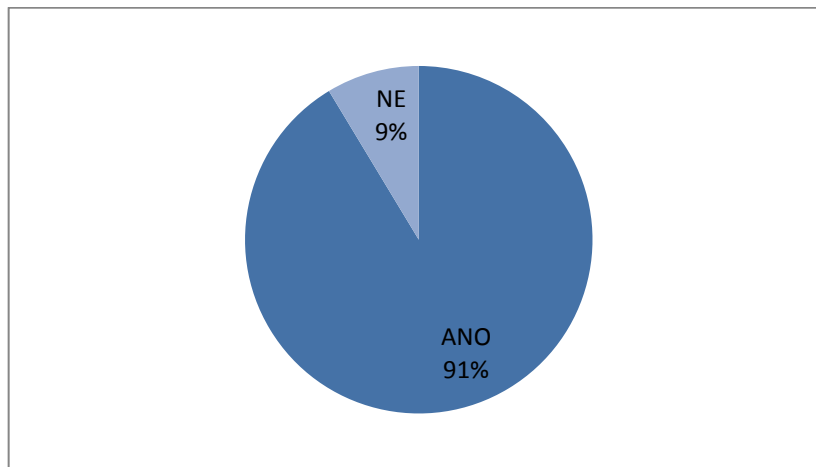

Zdroj: Vlastní zpracování

9. Pomoc oběti kybernetické šikany

Předposlední otázka se věnovala tomu, zda by žáci pomohli oběti kybernetické šikany. Ze 185 respondentů téměř všichni odpověděli, že ano. Pouze 16 respondentů by nepomohli.

Obrázek 15: Graf – Pomoc oběti kybernetické šikany

Zdroj: Vlastní zpracování

10. Individuální názor na řešení kybernetické šikany

Poslední otázka byla položena žákům otevřeně a to tak, že mohli napsat svůj vlastní názor na nejlepší řešení kybernetické šikany. V polovině odpovědí se jasně žáci shodovali na tom, že by nejlepším způsobem, jak vyřešit kybernetickou šikanu, bylo říct o problému dospělé osobě. Nejčastěji byli uváděni v první řadě rodiče a učitelé. Další řešení, které žáci uváděli, bylo to, že by si své sociální sítě zablokovali, aby jim nechodily obtěžující zprávy či cokoli jiného, co by jim bylo nepříjemné. Někteří také uváděli, že pokud by se týkala kybernetická šikana jich samotných, tak by tento problém ignorovali, neodpovídali by na zprávy a začali by stahovat své osobní informace z internetu. V dalších odpovědích se také objevovalo oznámení kybernetické šikany na linku bezpečí či oznámení na policii. Jedna odpověď, která mě zaujala, byla od slečny, která popisovala, že se s kybernetickou šikanou setkala osobně. Radila, že v tomto případě je nejlepší se svěřit blízké osobě a pokud by se kybernetická šikana stupňovala, měla by se posléze řešit již s psychologem, aby to nenechalo následky na dotčeném. Uvedla, že se nakonec s kybernetickou šikanou úspěšně vypořádala.

5.2 Souhrnný komentář k dotazníkovému šetření

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že žáci 2. stupně základních škol v okrese Praha-východ vědí, co pojem kybernetická šikana znamená a jak by se s šikanou vypořádali. Toto zjištění je tedy velice pozitivní a myslím si, že je to skvělý krok k tomu, aby ke kybernetické šikaně v budoucnu nedocházelo.

Díky 6. otázce, kde se v dotazníku zjišťovalo, zda mají dostatek informací o kybernetické šikaně, můžeme nyní říci, že většinou informace mají a také jsme dostali odpovědi z jakých zdrojů. Jak jsem již zmínila, tak nejčastějším zdrojem jsem shrnula, že mají děti tyto informace ze školy, nejvíce byly uvedeny přednášky či samotné vyučovací hodiny. Také se zde objevovaly odpovědi, že tyto informace mají z důvodu toho, že jejich známý či kamarád se s kybernetickou šikanou setkal, také byl často jako zdroj uváděn internet či TV.

Sedmá otázka dávala respondentům na výběr z variant, kde měli určit, jakou si myslí, že je nejčastější forma kybernetické šikany. U této otázky mě nepřekvapilo, že

výsledek byl téměř identický, jelikož všechny tři varianty se navzájem doplňují a dějí se většinou souběžně.

V osmé otázce zda by žáci publikovali nějaké soukromé informace na internetu, mě překvapilo, že by opravdu přemýšleli nad tím, co a komu by zaslali, což si myslím, že je první krok k tomu, aby se kybernetické šikaně vyhnuli. 23 z dotazovaných by tuto skutečnost udělalo, což je vzhledem k tomu, že ve školách se žákům opakuje velká opatrnost na internetu, velmi překvapující. Pro šikanování v kyberprostoru je totiž charakteristické, jak je již uvedeno v práci výše, že agresori využívají soukromého obsahu obětí, které na internet dají oni samotní, proto je tedy důležité povědomí o tom, co sdílet a co naopak ne.

Jelikož kybernetická šikana je v dnešní době velmi řešené a aktuální téma, a jak jsme zjistili z dotazníků, tak téměř většina žáků se s kybernetickou šikanou setkala, tak dle mého názoru na prevenci proti kybernetické šikaně byla určitě informovanost. Myslím si, že někteří jedinci se totiž potýkají s kybernetickou šikanou a ani o tom nevědí. V dnešní době, kdy sdílíme na sociálních sítích své soukromí ve velkém množství, je velice snadné pro agresory kyberneticky šikanovat, proto jak jsem již zmínila je nutná informovanost. Informovanost o tom, co je a není vhodné sdílet.

5.3 Konkrétní návrh na zlepšení prevence proti kybernetické šikaně

Jak už jsem zmínila, tak existuje nespočet organizací, jak státních, tak neziskových, kteří bojují proti kybernetické šikaně. Instituci, kterou jsem ještě nezmínila, je Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), které vydává a aktualizuje konkrétní metodický pokyn k řešení kybernetické šikany. Cílem tohoto metodického dokumentu je poskytnutí pedagogickým pracovníkům ve školách základní informace o kybernetické šikaně a je zde také přesně zformulovaný postup pro řešení i prevenci. Je tedy určený přímo pro školy, které by se dle tohoto doporučení měly řídit.

Díky komplexnímu prozkoumání problematiky týkající se kybernetické šikany by mým konkrétním návrhem na zlepšení prevence bylo zařazení povinných přednášek pro žáky základních škol, jelikož jak jsem již několikrát zmiňovala, pro to, aby se kybernetické šikaně dalo předejít, je nutná informovanost. Informovanost o tom, co

kybernetická šikana je a jaké následky by mohla přinést. Tyto přednášky bych směřovala na mladší žáky základních škol, doplnila bych je o různé úkoly, aby se děti o této problematice dozvěděly co nejvíce. Některé z organizací, které jsem zde zmínila, se právě těmito přednáškami zabývají, avšak není jich mnoho. Aby můj návrh konání přednášek byl tedy proveditelný, tak existuje na Universitě Karlově na Pedagogické fakultě program, který nabízí koncepční vzdělání pro pedagogy a další odborníky na prevenci a řešení kybernetické šikany, aby byli schopni tento problém řešit a souběžně také o něm informovat. Tento kurz je tedy dle mého názoru velmi zajímavý a doporučila bych všem základním školám jeho absolvování.

5.4 Navržení neziskové organizace „Vicagress“

Existuje mnoho institucí a organizací, které pomáhají ve většině případů obětem, ať už se jedná o jakoukoliv oběť trestných činů. (sexuální napadení, domácí násilí, šikana, kybernetická šikana). Proto jsem se rozhodla v této bakalářské práci vytvořit návrh pro zcela novou organizaci, která by pomáhala jak obětem, tak zároveň i agresorům. Organizaci jsem se rozhodla vytvořit celistvý koncept fungování, navrhnout logo, popsat hlavní cíl a vizi a v neposlední řadě sestavit SWOT analýzu.

Představení neziskové organizace Vicagress

Organizaci jsem dala název „Vicagress“, jenž je spojení dvou anglických slov victim – oběť a aggressor – agresor. Vicagress by byla, nezisková organizace, která by poskytovala odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a agresorům kybernetické šikany. Tato organizace by především spolupracovala s Policií České republiky. Hlavním cílem této organizace by byla samozřejmě pomoc a současně i snaha o prevenci, přímo prevenci kybernetické šikany a to především na základních školách v České republice. Aby se žákům základních škol kybernetická šikana dostala do podvědomí, co kybernetická šikana vůbec znamená, a jakým způsobem ji mohou zabránit, a pokud by k takovému jednání došlo, tak jakým způsobem by ji řešili. Většina institucí vůbec nehledí na agresory, ale je to chyba, protože oni také potřebují pomoc, aby nedošlo k dalšímu páchání kyberútoků.

Obrázek 16 - logo neziskové organizace Vicagress

Cíl neziskové organizace Vicagress

Hlavním cílem neziskové organizace Vicagress je pomoc obětem a agresorům v případě kybernetické šikany a současně minimalizovat tyto případy.

Vize neziskové organizace Vicagress

Hlavní vizí neziskové organizace Vicagress je minimalizace kybernetické šikany díky přednáškám na základních školách a současně i zaměřením se současně na oběti, tak i na agresory.

Koncept fungování neziskové organizace Vicagress

Nezisková organizace Vicagress by přednášela na základních školách po celé České republice. Na přednášce by se vždy podíleli tři dospělí lidé od instituce a to osoba, která by vedla celou přednášku, policista a psycholog. Přednáška by měla délku 4 hodiny. V první řadě by se přednášející seznámili s žáky, tím způsobem že by si všichni sedli do kruhu a začali si povídat. Poté by se navázalo na kybernetickou šikanu. Jestli žáci vůbec vědí o tomto novodobém fenoménu. Nejdříve by se zmínili základní pojmy kybernetické šikany, jaké mohou mít formy, projevy, rozdíl mezi tradiční šikanou a kybernetickou šikanou, škádlení a kyberškádlení a v neposlední řadě i aktéry kybernetické šikany. Poté by začala diskuze o kybernetické šikaně, každý žák by měl říci, co si myslí o tomto problému anebo jaký může být projev v online prostředí. Na tuto diskuzi by navázal film s názvem „V síti“. Je to film, který je z roku 2020. Film je postavený tak, aby byl co nejvěrnějším odrazem toho, co se v dětských pokojících

čím dál častěji děje. Díky filmu V síti získaly některé děti odvahu problém řešit. Po skončení filmu by se žáci rozdělili do skupin. Dostali by velký papír a na tom by měli za úkol nakreslit či popsat nějakou situaci, která by přibližovala kybernetickou šikanu. Poté by žáci přednesli ostatním spolužákům, co vytvořili, a psycholog by vyhodnotil daný obrázek a něco málo k tomu řekl. Na závěr by dostal slovo policista, který by byl v celé přenášce jakýsi držitel respektu, a který by nastínil pravdivý případ kybernetické šikany a jaké následky z tohoto případu plynou a to jak pro agresora, tak pro oběť.

SWOT analýza neziskové organizace Vicagress

Jelikož jsem se rozhodla do své bakalářské práce zařadit vytvoření nové organizace, tak níže popíši silné a slabé stránky, jaké by organizaci mohly potkat, a v neposlední řadě také popíši příležitosti se kterými by se nadále mohla rozvíjet a naopak i hrozby, jež Vicagress mohou potkat.

Silné stránky (Strenghts)

- Pomoc obětem a zároveň i agresorům
- Pevné zázemí této organizace
- Zaměření se na agresory (psychologické záznamy chování)
- Spolupráce s Policií ČR
- Spolupráce s psychology
- Fungování 24/7
- Proškolený personál
- Odhalení kybernetické šikany ve školách

Slabé stránky (Weaknesses)

- Začínající organizace.
- Zatím neověřená organizace, která není v povědomí lidí.

Příležitosti (Opportunities)

- Vytvoření moderního konceptu sociální sítě, dostupné pro mládež.
- Natočení vlastního dokumentu o kybernetické šikaně.
- Vytvoření reklamy či seznamovací kampaně.

Hrozby (Threats)

- Příjem nebezpečných, psychicky narušených jedinců.
- Včasné neodhalení kybernetické šikany

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo charakterizovat téma kybernetické šikany a na základě dotazníkového šetření provést analýzu o povědomí kybernetické šikany mezi žáky 2. stupně základních škol v okrese Praha-východ

V první části práce se autorka zabývala teoretickou rešerší zkoumané oblasti. Vymezila hlavní pojmy týkající se kybernetické šikany, jako jsou základní prvky, rozdíly mezi šikanou kybernetickou a tradiční. Dále se zde také autorka věnuje kapitole, která řeší vztah mezi dospívajícími a technologií, ve které popisuje disinhibční efekt, který souvisí s anonymitou na internetu. Důležité je také rozpoznání kybernetické šikany a důvody vedoucí k této protizákonné činnosti, proto jsou tyto otázky v teoretické části zkoumány také. Dále je v práci popsána charakteristika účastníků – agresor, oběť a přihlížející. Souběžně zde autorka navazuje na rozdělení kybernetické šikany dle pohlaví. Další kapitola je věnována dopadům kybernetické šikany z hlediska účastníků. Následující kapitola je zaměřena na charakteristiku online prostředí, šlo tedy o přiblížení sociálních sítí, webových stránek, různých blogů, či elektronické pošty. Dále se autorka věnovala tématu prevence a opatření kybernetické šikany, uvedla, na jakých úrovních se kybernetická šikana může řešit a poté také uvedla instituce, které se kybernetickou šikanou zabývají.

Ve druhé části bakalářské práce je popsáno dotazníkové šetření, které autorka provedla na 2. stupni základních škol v okrese Praha-východ, které zjišťovalo povědomí o kybernetické šikaně. Závěr práce je doplněn o autorčin komentář, který popisuje zjištěné informace z dotazníkového šetření a zároveň je zde popsán konkrétní návrh na zlepšení prevence proti kybernetické šikaně.

V závěru bakalářské práce je navržena nezisková organizace s názvem Vicagress, která si klade za cíl pomoci jak obětem, tak i agresorům kybernetické šikany. Autorka tedy poslední kapitolu věnovala konceptu této organizace, určila její cíl a vizi a v neposlední řadě také sestavila SWOT analýzu, která by byla klíčovým strategickým nástrojem, pro budoucí fungování této organizace.

Jelikož si každý z nás v dnešní době neumí představit snad ani jeden den bez použití internetu, tak si myslím, že problém kybernetické šikany by neměl být brán na

lehkou váhu a nejdůležitějším aspektem pro prevenci tohoto problému vnímám to, že o tomto problému by se mělo mluvit a seznamovat se s ním již v útlém věku na základních školách.

Literární zdroje

ČERNÁ, A. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013, s.152, ISB 978-80-247-4577-0.

FERDON, D. C.,HERTZ-FELDMAN, M. Electronic Media, Violence, and Adolescents: An Emerging Public Health Problem. *Journal of Adolescent Health*, 2007, s.5.

HULANOVÁ, L. *Bezpečnost dětí na Internetu: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2012, s.224, ISBN 978-807-3875- 459.

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s.332, ISBN 978-807-3678-715.

KOPECKÝ K., KREJČÍ V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s.193, ISBN 978-80-244-3911-2.

KOWALSKI, R. M., LIMBER S. a AGATSTON P. W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. Malden, MA.: Blackwell Pub., 2008, s.224, ISBN 978-1-4051-5991-3.

KREJČÍ, V. *Kyberšikana - kybernetická šikana. Studie*. Olomouc, 2010, ISBN 978-80-254-7791-5. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/>

MACEK, P. *Adolescence*. Vyd. 2., Praha: Portál, 2003, s.144, ISBN 80-7178-747-7.

ORTEGA, R., ELIPE, P., MORA-MERCHÁN, J. A., CALMAESTRA, J., VEGA, E. *The emotional impact of traditional bullying and cyberbullying*, 2009, s.204.

PRICE, M.; DALGLEISH, J. *Cyberbullying: Experiences, Impacts and Coping Strategies as Described by Australian Young People*. [s.l.]: Youth Studies Australia, 2010, s.9.

SOURANDER, A., Klomek, A. B., Ikonen, M., Lindroos, J., Luntamo, T., Koskelainen, M., Ristkari, T., Helenius, H. *Psychosocial Risk Factors Associated With Cyberbullying Among Adolescents: A Population-Based Study*. *Archives of General Psychiatry*, 2010, s.728.

SULER, J. *Účinek online dezinhibice. Cyber Psychology & Behavior*, 2004, s.326.

ŠEVČÍKOVÁ, A. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada), s.184, ISBN 978802475010.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005, s.320, ISBN 80-7178-998-4.

WILLARD, N. E. *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Champaign, Ill.: Research Press, 2007, s.320, ISBN 9780878225378.

Internetové zdroje

https://cs.wikipedia.org/wiki/Anna_Halman

Kyberšikana na sociálních sítích [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/kybersikana-na-socialnich-sitich-dospivajici-pozaduji-reseni_469261.html

Sociální síť. Česká terminologická databáze: Jaroslava Hulanová [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015947&local_base=KTD

Safe internet [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: www.saferinternet.cz

Bezpečný internet [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: www.bezpecnyinternet.cz

Národní centrum bezpečného internetu [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>

E-bezpečí [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/>

Nebud' obět' [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

Cyber help [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://cyberhelp.eu/cs>

Minimalizace šikany [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

Linka bezpečí [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.linkabezpeci.cz/>

Policie ČR - Prevence - Kyberšikana [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-kybersikana.aspx>

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Logo: Národní centrum bezpečného internetu.....	42
Obrázek 2 - Logo: E-BEZPEČÍ.....	44
Obrázek 3 - Logo: Nebuť obět'	45
Obrázek 4 - Logo: Kyberhelp.eu	46
Obrázek 5 - Logo: Minimalizace šikany.....	47
Obrázek 6 - Logo: Linka bezpečí	47
Obrázek 7 - Logo: PČR	48
Obrázek 8 - graf - Identifikace respondentů	49
Obrázek 9: Graf - Identifikace respondentů dle ročníku	50
Obrázek 10: Graf – Znalost pojmu kybernetická šikana	50
Obrázek 11: Graf – Setkání s kybernetickou šikanou.....	51
Obrázek 12: Graf – Povědomí o řešení kybernetické šikany.....	51
Obrázek 13: Graf - Informace o kybernetické šikany.....	52
Obrázek 14 Graf - Nejčastější útoky kybernetické šikany	53
Obrázek 15: Graf – Publikování soukromých fotografií a informací prostřednictvím komunikačních technologií.....	53
Obrázek 16 - logo neziskové organizace Vicagress	58

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdíly mezi tradiční a kybernetickou šikanou	15
--	----

Přílohy

Příloha 1: Dotazník

DOTAZNÍK – KYBERNETICKÁ ŠIKANA

Vážení respondenti,

Tento dotazník doplňuje mou bakalářskou práci na téma Kybernetická šikana. Analýzou výsledků tohoto dotazníku bych ráda zjistila, zda žáci základní školy

2. stupně mají povědomí o Kybernetické šikaně, a zda vědí, jak se s ní vypořádat. Ráda bych Vás proto poprosila o přečtení významu pojmu a chvilku Vašeho času na vyplnění dotazníku.

Děkuji za Váš čas a přeji úspěšný den,

Lucie Vrbová

Kybernetická šikana - je to druh šikany, který využívá moderní komunikační prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, chaty, sociální sítě a blogy... Mezi její nejobvyklejší formy patří zaslání obtěžujících, urážejících či útočných mailů a SMS, vytváření stránek a blogů urážejících ostatní, zveřejňování intimních či urážlivých materiálů (např. fotografií) a informací bez souhlasu dotyčného, vydávání se za někoho na internetu.

Svou odpověď prosím zaškrtněte v

1. Jaké máš pohlaví?

Dívka Chlapec

2. Do jaké třídy chodíš?

6. třída 8. třída
7. třída 9. třída

3. Věděl/a si, co pojem kybernetická šikana znamená?

- ANO NE

4. Setkal/a jsi se někdy s kybernetickou šikanou?

- ANO NE

5. Pokud by ses někdy setkal/a s kybernetickou šikanou, věděl/a by si jak ji řešit?

- ANO NE

6. Máš dostatek informací o kybernetické šikaně? Pokud ano, tak napiš z jakého zdroje.

- ANO NE

Zdroj:.....

7. Co považuješ za nejčastější kybernetickou šikanu?

- a) Ponižující vzkazy nebo komentáře na internetu
- b) Ztrapňující fotografie či videa, které jsou zveřejněné na internetu
- c) Fotografování či natáčení na mobilní telefon při nepříjemných situacích

8. Zaslal/a by si cizí osobě svou fotografii či nějaké informace o sobě prostřednictvím jakékoliv komunikační technologie?

- ANO NE

9. Pomohl/a by si někomu, pokud by byl obětí kybernetické šikany?

ANO NE

10. Jaké si myslíš, že je nejlepší řešení kybernetické šikany? – popiš